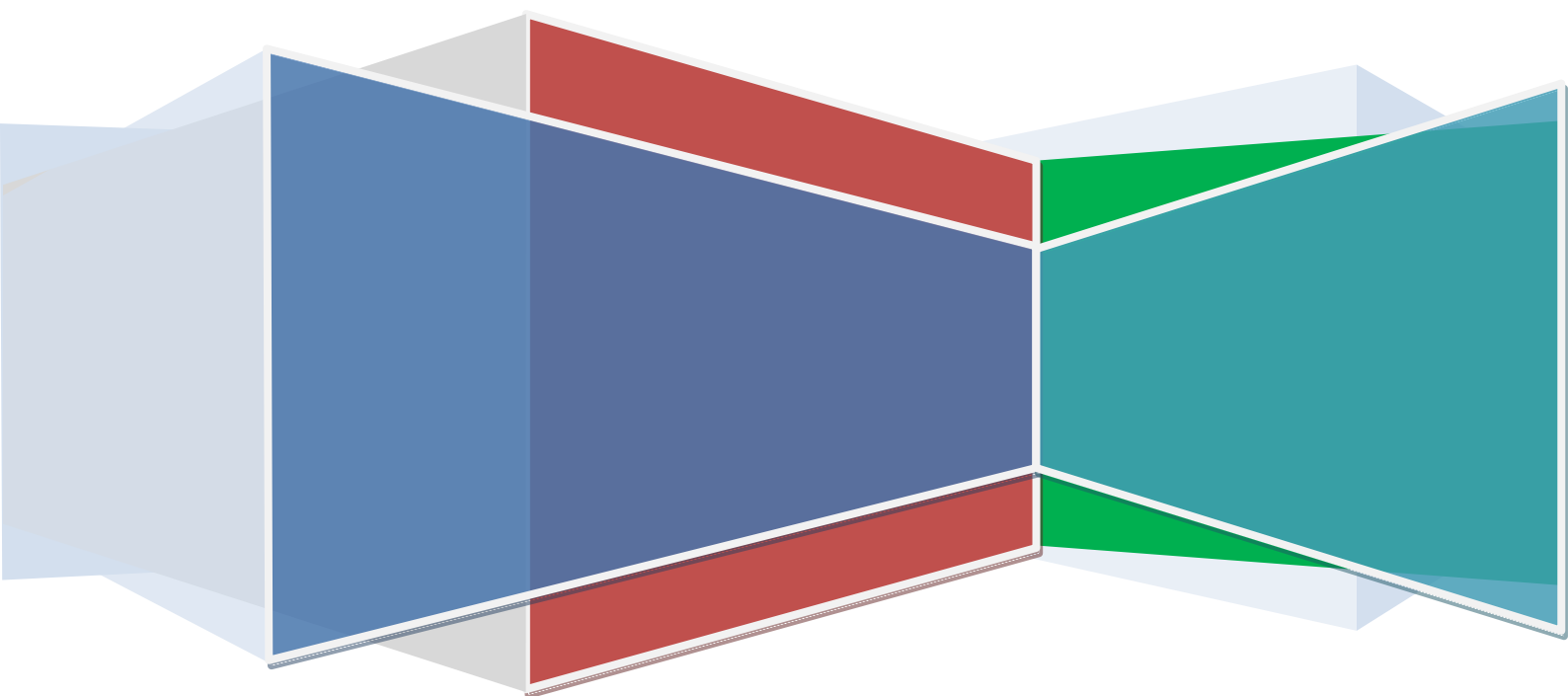

Projekt: „Koolist väljalangemise ennetamine õpilaste sotsiaalse toimetuleku tõstmise kaudu“

Õpiraskustega laps põhikoolis: probleemid ja abivajadused

150 õpiraskustega õpilase testimise tulemused
Iris Pettai, Ivi Proos

Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

UURINGU ARUANNE

Õpiraskustega laps põhikoolis: probleemid ja abivajadused

Koostajad:
Iris Pettai
Ivi Proos

Tallinn 2010

Sisukord

	Lk
Saateks	4
1. Testimise korraldamise põhimõtetest, valimist ja meetodist	6
1.1. Valimi moodustamise põhimõtted	6
1.2. Meetod andmete kogumiseks	7
2. Probleemse õpilase portree	9
3. Hinnangud koolile ja õppimisprotsessile	13
3.1. Hinnangud koolile	13
3.2. Lasteaia nostalgia	14
3.3. Ebaõiglus koolis	15
3.4. Õppeedukus	17
3.5. Õppimisprotsess	19
3.6. Abi õppimises	21
4. Õpilaste probleemid	24
4.1. Koolikiusamine	24
4.2. Õpilaste tervislikust seisundist	24
4.3. Hinnangud lapse peamistele probleemidele	26
4.4. Õpilaste abivajadused	28
5. Õpilaste vaba aeg	31
5.1. Kooliväline tegevus	31
5.2. Noorte suhtlus ja sõpruskonnad	32
5.3. Virtuaalne aktiivsus	33
5.4. Õpilaste tugiisikute „suur ring“	35
5.5. Taskuraha	36
6. Õpilaste tüpoloogia käitumise alusel	39
6.1. I tüüp. Hea käitumisega õpilased	42
6.2. II tüüp . Rahuldava käitumisega õpilased	43
6.3. III tüüp. Mitterahuldava käitumisega õpilased	45
6.4. Tüüpide probleemid ja abivajadused	47
6.4.1. Koolikiusamine	47
6.4.2. Koolist puudumine tervislikel põhjustel	47
6.4.3. Tüüpide hinnangud probleemidele	48
6.4.4. Tugiisikute hinnangud probleemidele	49
7. Tulevikuplaanid	51

Saateks

Kooli pooleli jätmine saab noorele saatuslikuks, mis paljuskki määrab kogu tema edaspidise elu. Uuringud näitavad, et koolitee katkestanud noortel vähem valikuvõimalusi: neil puudub amet ning seetõttu on nad tööturul teistega võrreldes kehvemais seisus. Ameerikas tehtud uurimusest on selgunud, et kooli pooleli jätnutel on kolm korda suurem tõenäosus elada vaesuses kui kooli lõpetanutel. Samuti on sellistel noortel suurem tõenäosus sattuda kuritegelikule teeale. Nagu selgub riigikontrolli 2003. aasta auditist, on peaaegu 13 % kõigist 18-55 aastastest põhihariduseta inimestest Eestis kas vangis või kriminaalse järelevalve all. Noorte koolist väljalangemine on kulukas kogu riigile, kooli poolelijätmine kahjulik nii üksikindiviidile kui ka ühiskonnale laiemalt.

Koolist väljalangemise vähendamiseks on Eestis välja töötatud mitmeid erinevaid huvitavaid programme ja projekte. Enamik neist on otseselt suunatud õppetöö ümberkorraldamisele ja tõhustamisele. Märksa vähem on olnud ettevõtmisi, kus oleks tegeletud õpilaste sotsiaalsete probleemide lahendamisega ja nende sotsiaalse võimekuse suurendamisega.

Tänu INNOVE ja Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toetusele on selline võimalus olemas ja 01.oktoobril 2009 käivitus projekt koolist väljalangemise ennetamine õpilaste sotsiaalse toimetuleku tõstmise kaudu. Projekti läbiviijateks on Kriisinõustamise keskus „Mahena“ ja Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

Projekti **eesmärgiks** on õpiraskustega õpilaste suunamine ja julgustamine otsuste ja tulevikuplaanide tegemisel ning ettevalmistamine haridustee jätkamiseks, praktiliseks tegevuseks ja tööleminekuks. Projekti kaudu:

- Sisendatakse õpilasele eneseusaldust, julgust ja usku tulevikku
- Motiveeritakse õpilast haridusteed jätkama ja põhiharidus omandama
- Aidatakse õpilasel selgusele jõuda oma sotsiaalsetes ja isiksuslikes oskustes
- Aidatakse õpilastel analüüsida tekkinud konflikte ja probleeme, pakkuda lahendusi.
- Suurendatakse õpilase sotsiaalset toimetulekut
- Paraneb õpilaste õppeedukus ja suutlikkus põhikool lõpetada ja jätkata haridusteed.

Projekt on suunatud 150-le õpi- ja käitumisraskustega põhikooli õpilastele, vanuses 12-17 aastat, kelle sotsiaalne võimekus peaks 2,5 aastaga kasvama sedavõrd, et nad suudaksid põhikooli lõpetada. Õpiraskustega lapsed on valitud kuuest Eesti piirkonnast: Tallinnast ning Harjumaalt, Ida-Virumaalt, Pärnumaalt, Võru- ja Põlvamaalt.

Kesksel kohal projektis on 50 tugiisikut, nii eesti kui vene töökeelega isikut, kelledest igapäev hoole all on kolm õpiraskusega last 2, 5 aasta jooksul. Tugiisikuteks on kogenud pedagoogid, sotsiaalpedagoogid, psühholoogid jt. Ka on projekti kaasatud laiem tugivõrgustik: koolide juhtkonnad, kohaliku omavalitsuse töötajad, sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad, politseinikud, meedikud, jt. kokku 200 spetsialisti. Laiem tugivõrgustik aitab omalt poolt kaasa ja on õpilastele toeks probleemide lahendamisel.

Olulist rolli omavad projektis uuringud. Eestis on koolist välja langemise probleemile üsnagi suurt tähelepanu pööratud ja mitmed tunnustatud uurijad (Mare Leino, Mai Männiste (1996), M. Kitsing (1999), A.Vill-Saar, T. Meres, Mare Leino (1999), Kristi Kõiv (2003), Tiina Annus, Hanna Kanep, Liis Kraut (2005) jt. on läbi viinud uuringuid, et selgitada väljalangemise põhjuseid.

Koolist väljalangemist on põhjalikult uuritud ka teistes riikides selliste tunnustatud uurijate poolt nagu Seaman, Yoo (2001), Mandel (1995), Paasch, Teachman (1996), Savitsch (1998), Townsend (2002) jt.

Ilma uuringuinfota on riskantne käesolevat eksperimentaalprojekti läbi viia. Projektis rakendatakse erinevaid meetodikaid õpilaste sotsiaalse toimetuleku suurendamiseks. Selleks, et omada ülevaadet, kuidas üks või teine meetod töötas, korraldatakse nii projekti alguses ja lõpus fookusgrupi (150 õpiraskusega last) testimine, et selgitada projekti mõju ja tulemuslikkust koolist väljalangemise ennetamisel.

Fookusgrupi esimene testimine võimaldab selgitada põhjused, mis takistavad õpiraskustega lastel jätkata haridusteed, leida endas motivatsiooni jõuda elus edasi ja tunda end võrdväärseks edukate eakaaslaste seas.

Testimisega kaardistatakse õpiraskustega laste olukord ja probleemid konkreetsetes koolides ja kodudes. Uuringu eesmärgiks on selgitada peamised riskitegurid, mis koolist väljalangemist tingivad:

- Kui suurt rolli omavad kodupoolsed põhjused?
- Millised on koolipoolsed väljalangemise põhjused?
- Kuivõrd avaldab mõju õpilase isiksuse eripära ?
- Millised on õpilaste ootused kooli, õpetajate, lastevanemate suhtes
- Millised on õpiraskustega laste info- ja abivajadused.

Projekti raames viiakse läbi ka üle-eestiline 5 - 9. klassi õpilaste küsitlus (1000 intervjuud). Võrreldes fookusgrupi uuringu tulemusi üle-eestilise uuringu tulemustega võimaldab selgemalt analüüsida probleemsete laste olukorda ja tuua välja erinevusi nn mitteprobleemsete lastega.

1. Testimise korraldamise põhimõtetest, valimist ja meetodist

Fookusgrupi esimese testimise korraldas Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2010. aasta jaanuaris-veebruaris. Eesti Avatud Ühiskonna Instituudis koostatud metoodika alusel viisid küsitluse läbi 50 õpetajat, sotsiaalpedagoogi, psühholoogi jt. kes on käesolevas projektis õpiraskustega laste tugiisikuteks.

Fookusgruppi kuulus 150 õpi- ja käitumisraskustega põhikooli õpilast, vanuses 11-15 aastat. Õpiraskustega lapsed olid valitud kuuest Eesti piirkonnast: Tallinnast ning Harjumaalt, Ida-Virumaalt, Pärnumaalt, Võru- ja Põlvamaalt.

Meetodina kasutati ankeeti (pikkusega 7 lk.), mille täitsid õpilased, fookusgrupi liikmed. Ka täitis tugiisik iga õpilase kohta ankeedi pikkusega 6 lk.

Valitud 150 probleemse õpilase seas on oluline poiste ülekaal. Valimis on poisse 70% ja tüdrukuid 30%.

1.1. Valimi moodustamise põhimõtted

Uuringu valimi moodustavad 150 õpiraskustega 12-17 aastast õpilast, kes on 50 tugiisiku poolt välja valitud. Tugiisikuteks on õpetajad, sotsiaalpedagoogid, psühholoogid jt. Iga tugiisik valib välja 3 õpilast. Kõigil välja valitud õpilastel on oht koolist välja langeda ja selle vältimiseks vajavad nad erilist toetust ja tähelepanu.

Valimisse kuuluvaid õpilasi valiti välja järgmiste tunnuste alusel:

- Madala õppeedukusega, koolist väljalangemise riskipiiril
- Koolist ja kooliskäimisest väsinud ning tüdinenud, õppides ei tunne eduelamust
- Palju koolide vahetusi ja põhjuse puudumisi
- Ühest või mitmest koolist välja langenud
- Madala enesehinnangu ja algatusvõimega
- Konfliktset ja käitumisprobleemidega
- Ei soovi suhelda täiskasvanutega
- Nõustamisest eemale jäänud, kuna ei ole koolis käinud
- Õpilased kahe erineva kultuuri vahel
- Kõrge stressi all kannatavad õpilased
- Vajavad usaldust, julgustamist ja usku enesesse
- Kriminaal- ning narkoprobleemidega

	Saadud valim %-s
Sugu	
Poiss	70
Tüdruk	30
Rahvus	
Eestlane	80
Teine rahvus	20
Vanus	
Kuni 11 aastat	25
12	17
13	28
14	25
15 ja vanemad	6
Regioon	
Tallinn+Harjuma	39
Pärnumaa	23
Võrumaa+Põlvamaa	21
Ida-Virumaa	17
Õpilane elab koos...	
Emaga	81
Isaga	51
Kasuemaga	5
Kasuisaga	16
Vennaga	50
Õega	38
Vanaemaga	34
Vanaisaga	12

1.2. Meetod andmete kogumiseks.

Küsitlustöö viisid läbi 50 tugiisikut kuues Eesti piirkonnas: Tallinnas, Harjumaal, Ida-Virumaal, Pärnumaal, Võru- ja Põlvamaal.

Tulenevalt uuringuprobleemi iseloomust kasutati küsitlusmeetodina isetäidetavat ankeeti (pikkusega 7 lk.), mille täidavad õpilased, fookusgrupi liikmed. Ka täitis tugiisik iga õpilase kohta ankeedi pikkusega 6 lk.

Küsimused õpilastele ja tugiisikutele on jagatud järgmistesse plokkidesse:

1. Õpilaste sotsiaalne taust ja kodune elu:

- Perekonna suurus ja koosseis
- Materiaalne seisund
- Pere probleemid (vaesus, töötus)
- Kodune õhkkond, vägivalla võimalus
- Õppimistingimused kodus, omaette tuba, arvuti, õppetarbed
- Vanemate huvi ja toetus, kas saab vanematega arutada kooli probleemide üle, kas saab vanematele toetuda?
- Vanemate suhted kooliga (klassijuhatajaga)

2. Õpilaste koolielu:

- Millises koolis õpib?
- Millistes koolides on varem õppinud?
- Kooli ja klassi suurus
- Suhtumine kooli (kas kool on lapsesõbralik, kas õpetajad on õiglased)
- Suhtumine õpetajatesse (kas usaldab õpetajaid, kas koolis on mõni autoriteetne õpetaja)
- Kas on mõni õpetaja koolis, kellega üldse läbi ei saa
- Suhtumine klassikaaslastesse
- Kooli distsipliinile allumine
- Koolist puudumine
- Kas on saanud koolis märkuseid, kas lapsevanem on kutsunud kooli
- Suhted teiste õpilastega
- Suhted õpetajatega
- Kas koolis õppimine käib üle jõu (liiga palju on vaja õppida, pikad koolipäevad, rasked õppeained, liiga palju on kohustuslikku kirjandust jms)
- Kas on õpitüdimus
- Kas tuleb koolis toime (edukas/ebaedukas)
- Õppeedukus, millistes ainetes on edukas, millistes mitte
- Mitu tundi kodus õpib
- Istuma jäämise oht
- Kas on oht, et koolist välja langeb, kas kardab seda?
- Kas suudab iseseisvalt õppida?
- Kas vajab abi?
- Kas keegi aitab õppida?
- Kas koolis või väljaspool kooli on keegi, kelle abile võib loota?
- Valmisolek õppida ja kooli lõpetada

3. Kokkupuuted koolivägivallaga

- Kas on kannatanud narrimise –kiusamise all (narrinud/kiusanud teisi)
- Kas on ise kellegagi kakelnud, kedagi peksnud

4. Konfliktid ja suhtlemisraskused

- Koolis õpetajatega, klassikaaslastega
- Kodus (kodune vägivald)
- Väljaspool kooli ja kodu
- Kas tunneb hirmu vägivalla ees koolis, kodus või mujal?

5. Suhtlemisaktiivsus

- Kas meeldib suhelda, või meeldib rohkem omaette olla?
- Suhtlemisvõrgustik

6. Enesehinnang

- Kuidas hindab iseennast
- Pingeliste olukordade ja stressitaluvus

7. Kriitilisemad probleemid

- Millist abi vajab õpilane kõige enam?
- Millised on lapse enda ootused ja avivajadused, et haridusteed jätkata?

2. Probleemse õpilase portree

Probleemse õpilase portree koostamisel on lähtutud nii õpilaste endi kui ka tugiisikute vastustest küsitlusele. Alljärgnevast tabelist selgub, et probleemseid õpilasi on nii maal kui linnas, jõukates ja vaestes peredes, neid on kõigis vanuserühmades, nii tüdrukute kui poiste seas. Isegi hea õppeedukuse või eeskujuliku käitumisega laps võib kuuluda probleemsete õpilaste hulka, sest tema praegune olukord võib olla ajutine ja pole kindel, kas mõni uus probleem teda mahajäänud õpilaste hulka ei vii.

Tabel 2.1. Probleemsete õpilaste tunnused

(%-s õpilastest)

Tunnus	Õpilaste vastused	Tugiisikute vastused	Tunnus	Õpilaste vastused	Tugiisikute vastused
Vanus			Käitumishinne		
-Kuni 11 aastat		25	-viis	7	4
-12 aastat		17	-neli	25	20
-13 aastat		28	-kolm	49	49
-14 aastat		25	-kaks	19	27
-15a ja vanemad		6			
Rahvus			Keskmine õpilaste arv klassis	19	
-Eestlane		80			
-Mitte-eestlane		20			
Elukoht			Õpilaste arv koolis		
-Harjumaa, Tallinn		39	-Kuni 300 õpilast	41	
-Pärnumaa		23	-301-700 õpilast	34	
-Võrumaa		21	-üle 700 õpilast	25	
-Ida-Virumaa		17			
Sugu			On kannatanud koolikiusamise all		
-Tüdrukud		30	-Jah	100	
-Poisid		70			
Mitmes koolis on õppinud			Saanud märkuseid sel õppeaastal (%-s õpilastest)	86	
-Ühes (praeguses)	59				
-Kahe	29				
-Kolmes ja rohkem	12				
Oht koolist välja langeda			Ained, kus edasijõudmatus on suurim		
-Jah	44	63	-Matemaatika	54	67
-Ei	43	31	-Inglise keel	29	51
-Ükskõik sellest, raske öelda	13	6	-Eesti keel	21	44
			-Vene keel	21	30
			-Ajalugu	11	23
			-Looduslugu	11	21
Vajab abi õppimisel			Jäänud klassikursust kordama (%-s õpilastest)	22	
-Jah	72				
-Ei vaja, ei tea	28				

Põhiprobleemid -Õppimisraskused -Puudub õppimis- motivatsioon -Konfliktid õpetajatega -Konfliktid kodus -Ei allu kooli distsipliinile -Põhjuseta puudumised -Konfliktid klassikaaslastega -Konfliktid klassijuhatajaga -Koolikiusamine	68 37 30 27 27 25	46 48 21 24 28 13 7	Iseloomulikud rollid ja omadused -Demonstratiivne esineja -Provotseerija -Tõrjutud -Liider, eestvedaja -Sildistatud kui „saamatu ja rumal“ -Sildistatud kui „huligaan ja pätt“ -Sildistatud kui“Ringihulkuja ja varas“	 56 51 28 20 26 13 11	
Õpilasest peetakse klassis lugu -Jah -Ei		50 50	Kutsutud välja alaealiste komisjoni -Jah -Ei	41 59	
Koolist põhjuseta puudunud tundide arv 2009/2010	60 tundi		On olnud kokkupuuteid politseiga	36	18
Iseloom -Väga tasakaalukas ja rahulik -Üldiselt tasakaalukas ja rahulik -Üsnagi tasakaalustamata ja rahutu -Väga tasakaalusta- mata ja rahutu		4 32 42 22	Eripärad -Odavad ja kulunud rõivad -Lohakas välimus -Kehv nägemine, prillid -Kõnehäired -Suurekaalulisus -Mõni puue	25 22 12 4 4 8	
Vaimne areng -Väga hea -Hea -Keskmine -Keskmisest madalam -Ei oska hinnata		4 28 39 23 6	Valmisolek koostööks tugiisikuga -Väga suur -Üldiselt suur -Üldiselt väike -Puudub -Raske öelda	10 50 20 5 15	
Võimaluse korral kool vabaneks õpilasest		10	Plaanid pärast põhikooli -Ametikooli mõnd eriala -Keskkooli -Tööle -Ei tea veel	34 22 19 25	

Pere materiaalne olukord -Jõukas pere -Majanduslikult toime tulev pere -Ranges kokkuhoirezhiimis elav pere -Vaesuse piiril elav pere		20 48 20 12	Elab koos: -Emaga -Isaga -Kasuemaga -Kasuisaga -Vennaga -Õega -Vanaemaga -Vanaisaga	81 51 5 16 50 38 34 12	
Vanematel on alati lapse jaoks aega -Emal -Isal	31 21		Peres on vanemate vahel füüsiline vägivald	15	
Peres on peretülid	64		Peres on joomingud	42	
Tarbib alkoholi -Jah	41		Suitsetab -Regulaarselt On tarvitanud narkootiume	30 6	
Viimase aasta jooksul saanud peksa -kodus -koolis -tänaval -pidudel, üritustel	17 19 14 9		Viimase aasta jooksul on kodus rängalt solvatud ja alandatud	31	

Probleemsete õpilaste iseloomustamisel eristuvad järgmised tunnused:

- **POISTE ÜLEKAAL.** Poisse on märksa sagedamini probleemsete õpilaste seas.
- **SAGEDANE KOOLIDE VAHETAMINE.** Paljud (41%) on õppinud erinevates koolides
- **OHT KOOLIST VÄLJA LANGEDA.** Tugiisikute arvates on see oht 63%-l, õpilaste endi arvates 44%-l õpilastest.
- **PROBLEEMIDE PALJUSUS.** Õppimises mahajäämine ja halb õppeedukus pole kaugeltki ainsad probleemse õpilase mured. Siia lisanduvad ka konfliktid suhtes koolis ja kodus, koolikiusamine, madal enesehinnang jne.
- **SAGEDASED KONFLIKTID.** Laps on sageli konfliktide puntras, tal tekivad kergesti tülid ja vastasseisud koolis õpetajate ja klassikaaslastega, kodus pereliikmetega
- **MATEMAATIKA JA KEELED** on põhilised komistuskivid, kust algab mahajäämus õppimises, klassikordamine jne.
- **TASAKAALUSTAMATA KÄITUMINE.** Valdaval osal (2/3-l) probleemsetest õpilastest on nõrkeks nende tasakaalustamata ja rahutu iseloom. Siit ka üks põhjus madalaks käitumishindeks, igal teise käitumist hinnatakse hindegiga „kolm“, 27%-l on hinne „kaks“. Vaid igal neljandal on käitumishinne neli või viis.
- **TUNNISEGAJA ROLLID KOOLIS.** On tähelepanuväärne, et pooled probleemsetest lastest on sagedased tunnisegajad kas oma „demonstratiivse esinemise“ või siis „provotseerija“ rollis

- **PIDEV KOOLIKIUSAMINE.** Praktiliselt kõik küsitletud õpilased on kannatanud koolikiusamise all. Alati ei pruugi probleemne õpilane olla ohver, ta võib olla ka kiusaja või ka mõlemas rollis.
- **ÜSIKVANEMA PERE.** Vaid pooled lapsed elavad koos oma isaga ja 81% koos oma emaga. 16%-l on kasuisa ja 5%-l kasuema.
- **TASAKAALUSTAMATA KODUNE OLUKORD.** Valdaval osal (2/3-l) on kodudes peretülid, 42 % kodudes toimuvad aegajalt joomingud
- **VANEMATEL NAPIB AEGA.** Vaid iga kolmanda lapse emal ja viienda lapse isal on lapse jaoks alati aega.

Portrees toodud andmed viitavad paljudele tõsistele probleemidele, mis koolist välja langemist soodustavad. Paljudes probleemsete laste kodudes on ebakindlus ja üle jõu käivad mured, nagu näiteks vaesus, perevägivald, alkoholism. See mõjutab ka laste käitumist koolis ja koolikohustuse täitmist. Sellise taustaga, haavatavad lapsed, satuvad kergemini ka koolivägivalla ohvriks

Valikusse sattunud õpilastel on erinevaid tõsiseid probleeme, õpiraskused pole ainsad. Põhjuseid, mis muudavad õppimisele orienteerumise keeruliseks, on alles teismelises vanuses oleva noore õlgadel rohkemgi kui palju.

Omal jõul kõigest sellest välja rabelemine ei pruugi õnnestuda. Tugiisikute jt võimalike abiliste roll on äärmiselt oluline, et aidata õpilasel analüüsida tekkinud konflikte ja probleeme, pakkuda lahendusi. Motiveerida õpilast haridusteed jätkama ja põhiharidust omandama.

3. Hinnangud koolile ja õppimisprotsessile

3.1. Hinnangud koolile

Oluline on kaardistada ja hinnata koolikeskkonda, kus noored arenevad ja kasvavad erinevate tegurite kaudu. Käesolevas osas analüüsime õpilaste hinnanguid oma praegusele koolile kaudsete küsimuste abil. Eelkõige mõõtsime õpilaste koolieelistust, kas ja kuivõrd noored tahavad kooli vahetada ja milline on praeguse õppimiskoha eelistus.

Esmalt analüüsime, milline osa õpilastest on kogu senise õppeaja olnud ühes ja samas koolis ning kui suur osa õpilastest on vahetanud mitmeid koole. Oluline on küsimus seetõttu, et iga kooli vahetus toob lapsele kaasa vajaduse kohaneda uue klassikollektiiviga ning kooli eripäraga. Vähese elukogemusega lapsele on kohanemisülesanne uue kooliga ja teise suhtluskeskkonnaga kindlasti raske ülesanne ja nõuab täiendavaid jõupingutusi lisaks õppimiskohustusele.

Tabel 3.1. Kas Sa oled käinud veel mõnes teises koolis peale praeguse kooli?

(Hinnangud %-s)

	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Ainult ühes koolis	59	62	54
Kahes koolis	29	28	30
Kolmes koolis	6	6	7
Neljas või enamas koolis	6	4	9
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Küsitlus näitas, et põhikooli astmes õppivad lapsed vahetavad päris sageli koole. Kümnest õpilasest kuus on olnud vaid ühes koolis ja neli õpilast kümnest on käinud mitmes erinevas koolis. Tüdrukutest on koole vahetanud veidi sagedamini kui poisid. Iga kuues tüdruk on käinud kolmes või enamas koolis. Seda on ilmselgelt palju, arvestades kui keeruline ja vaevanõudev on enamikele lastest uues keskkonnas kohanemine. Iga uus koolivahetus võib küll olla eelmises koolis kuhjunud pingete leevendamine, kuid samas võib uues koolis kohandumine osutuda uute pingete allikaks.

Kooli meeldivust ja praeguse kooli sobivust õpilasele näitab ka see, kas õpilased eelistaksid oma praegust kooli või sooviksid minna mujale õppima (*küsimus: „Kui Sul oleks võimalik vabalt valida, kas jääksid praegusesse kooli edasi või tahaksid minna mõnda teise kooli“?*). Kaks kolmandikku (66%) vastajatest eelistaks oma praegust kooli, tüdrukutest 61% ja poistest 69%. Seega on poisid veidi enam oma praeguses koolis kinni kui tüdrukud. Oma praeguse kooli eelistamist võib hinnata ka kui oma kooli tunnustamist. Oma koolist sooviksid lahkuda vaid 16% õpilastest, poistest 14% ja tüdrukutest 19%.

Praeguse kooli tunnustamine kahaneb järsult üle 14 aastaste vanuserühmas (14+). Praegust kooli eelistab 54% (kõikide õpilaste keskmine oli 66%) ja kooli vahetada sooviksid 30% üle 14 aastastest õpilastest.

3.2. Lasteaia nostalgia

Paremaks arusaamiseks, kuidas põhikooli õpilased koolikeskkonda hindavad, tõime uuringusse sisse lasteaia tasandi. Tähendab kõrvutasime noore inimese hoiakuid lasteaeda ja kooli. Alati muutuvad hoiakud selgemaks ja kergemini mõistetavaks kui erinevaid hoiakuid võrrelda. Seega kool ja lasteaed. Koolikeskkonnaga kohandumist mõjutab kindlasti õpilaste eelnev lastekollektiivi kogemus, kus lapsed on kokku puutunud ja suhelnud teiste lastega.

Olulisel osal tänastest põhikooli õpilastest oli eelnev lasteaia kogemus. Kõikidest küsitletud õpilastest 85% olid lasteaias olnud. Poistest 91% ja tüdrukutest 72%. Poiste ja tüdrukute lasteaia kogemus on statistiliselt erinev. Praktiliselt kõik poisid on enne kooli käinud lasteaias, samas kui tüdrukutest on lasteaia kogemus vähem kui ¾.

Tabel 3.2. Lasteaias käidud aastad

(Hinnangud %-s)

Mitu aastat käinud enne kooli lasteaias	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
1 – 2 aastat	16	17	14
3 – 4 aastat	50	44	66
5 või enam aastat ¹	34	39	20
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Üldine tendents lasteaias veedetud aastaid võrreldes on selline, et need lapsed, keda lasteaeda pannakse, on lasteaias pikema perioodi. Domineeriv lasteaias viibitud aeg on 3-4 aastat. Poistest on lasteaias olnud 3-4 aastat 44% ja tüdrukutest 66%.

Tabel 3.3. Lasteaia ja kooli võrdlemine, kus meeldis rohkem, kas lasteaias või koolis?

(Hinnangud %-s)

Lasteaia ja kooli võrdlemine	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Lasteaias meeldis rohkem	46	49	39
Koolis meeldib rohkem	24	27	15
Meeldis nii lasteaias kui koolis	20	14	37
Ei meeldinud lasteaias ega koolis	10	10	9
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Tulemused veidi üllatavad. Ligi pooled õpilased (46%) hoiavad lasteaiast veel „tugevasti kinni“. Neile meeldis lasteaias rohkem kui koolis. Esimeses lähenduses võib olukorda lihtsalt seletada. Lasteaias ei olnud väikesel inimesel mingeid kohustusi ega vastutust. Koolis on kohustused ja vastutus, loomulikult on lasteaed meeldivam kui kool. Nimetasime olukorda lasteaia nostalgiaks, lapsepõlve vastandumist karmimale ja nõudlikumale koolielule.

¹ Ilmselt on osa vastajatest lasteaia aastate hulka arvanud ka lastesõimes oldud aastad.

Poiste ja tüdrukute hoiakud erinevad üsna suuresti. Poiste hoiakud kaldusid lasteaias kasuks tugevamini kui tüdrukutel. Järelikult on just poistel koolis suuremad kohanemiskasvatused kui tüdrukutel. Poistele mõjub keskkonnavaht lasteaiast kooli karmimalt kui tüdrukutele. Tüdrukud kohanduvad kooliga kergemini. Tüdrukute hoiakutes on peaaegu võrdse osakaaluga grupid, kellele meeldis lasteaias enam kui koolis ja grupp, kellele meeldis lasteaias ja meeldib ka koolis.

3.3. Ebaõiglus koolis

Tabel 3.4. Kas Sinu õpetajad panevad õpilastele hindeid õiglaselt või vahel ka ebaõiglaselt?

(Hinnangud %-s)

Hinnangud õpetajate õiglusele	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Kõik õpetajad hindavad õpilasi õiglaselt	36	41	26
Mõned õpetajad hindavad ebaõiglaselt, aga enamik õpetajaid hindavad õiglaselt	51	47	60
Ei oska hinnata	13	12	14
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Koolikeskkonna mõju lastele peegeldub kindlasti selles kuidas lapsed hindavad oma õpetajaid. Üks kriitiline parameeter õpetajate hindamisel on teljel õiglus ebaõiglus. Kindlasti ei arva me siinkohal, et kõik lapsed oskavad adekvaatselt hinnata õpetajate käitumist ja seda kuidas õpetajad hindavad õpilasi. Oluline on siinkohal, kuidas laps aru saab ja kuidas tema mõtestab õpilaste hindamist.

Kõige olulisema tendentsina võiks esile tuua selle, et probleemsed õpilased hindavad õpetajaid üsna kriitiliselt. Selgelt domineerib õpilastel arusaam, et on õpetajaid, kes panevad hindeid ebaõiglaselt. Õpetajate ebaõigluse hindamisel on tüdrukud kriitilisemad ja poisid on leplikumad.

Teistest sagedamini hindavad õpetajaid ebaõiglaseks 14 aastased ja vanemad õpilased. Vastusevariandi „mõned õpetajad hindavad ebaõiglaselt“ valivad kuni 11aastastest 31%, 12aastastest 51%, 13aastastest 51% ja 14aastastest ning vanematest õpilastest juba 65%. Seega võib välja selge tendentsi, mida vanemad on õpilased, seda sagedamini tundub neile, et õpetajad panevad hindeid ebaõiglaselt.

Tabel 3.5. Kas Sa tead oma klassis mõnda õpilast, keda õpetajad ebaõiglaselt kohtlevad

(Hinnangud %-s)

	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Ei tea ühtegi õpilast	44	47	37
Tean ühte või kahte õpilast	22	18	30
Selliseid õpilasi on rohkem kui kaks	9	9	9
Ei oska hinnata	25	26	24
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Täpsustamaks, kuidas õpilased tajuvad ebaõiglast hindamisel, kasutasime ka teist küsimust. Palusime õpilastel hinnata kui palju on nende arvates õpilasi, keda õpetajad kohtlevad ebaõiglaselt. Hinnangu aluseks valisime „õpilased sinu klassis“, et vastused oleksid enam usutavad. Selle küsimusega saime kinnituse ebaõiglusele hindamisel kui probleemile. Ligi kolmandik õpilastest, 31% väidab, et teab oma klassist vähemalt ühte õpilast, keda õpetajad ebaõiglaselt kohtlevad.

Ka sellist olukorda, ebaõiglast kohtlemist, võib teatud lähenduses käsitleda koolikiusamisena. Õpetajate tegevus, mida lapsed tunnevad ebaõiglusest, pingestab koolikeskkonda ehk kooli sisest suhtlusruumi.

Tüdrukud on õpetajate suhtes kriitilisemad kui poisid. 39% tüdrukutest ja 27% poistest väidavad, et nende klassis on õpilasi, keda õpetajad ebaõiglaselt kohtlevad. Raske on üheselt seletada, miks on tüdrukute hinnangud õpetajatele kriitilisemad kui poistel. Kas tüdrukud on tähelepanelikumad ja oskavad õpetajate käitumisele enam tähelepanu pöörata kui poisid? Või on tüdrukud tundlikumad teiste õpilaste suhtes võrreldes poistega. Või on poisid lihtsalt leplikumad, ega tee mõningatest asjadest numbrit, mis tüdrukuid häirib. Igal juhul näitas uuring selgelt, et tüdrukud peavad koolikeskkonda ebaõiglasemaks kui poisid.

Õpilaste ja õpetajate vahelist usalduslikkust püüdsime hinnata küsimuse abil, kui usaldusväärne on õpilaste suhe oma klassijuhatajaga.

Tabel 3.6. Sinu suhted praeguse klassijuhatajaga. Kas Sa usaldad oma klassijuhatajat?
(Hinnangud %-s)

Hinnangud klassijuhatajale	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Usaldan klassijuhatajat, tema peale saab kindel olla	60	61	58
Eriti ei usalda klassijuhatajat, minu probleeme ta ei mõista	21	19	26
Üldse ei usalda, mul on temaga vahetevahel konflikte olnud	6	4	9
Ei oska hinnata	13	16	7
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Oma klassijuhatajat usaldavad keskmiselt 60% põhikooli probleemsetest õpilastest, samas kui klassijuhatajat ei usalda 27% õpilastest. Kuidas seda suhet hinnata? 60% õpilaste usaldust võib hinnata heaks ja positiivseks tendentsiks. Siin ei ole ka olulisi erinevusi poiste ja tüdrukute suhtumistes. Positiivne tendents on ka see, et vaid 6%-l probleemsetest õpilastest on pingelised suhted oma klassijuhatajaga ja nendel õpilastel on olnud oma klassijuhatajaga konflikte.

Järsult väheneb klassijuhataja usaldamine vanuserühmas 14+. Kõige vanemas vanusegrupis usaldavad oma klassijuhatajat 51% õpilastest. Ülejäänud vanuserühmades on usaldavad oma klassijuhatajat 62% - 67% lastest.

3.4. Õppeedukus

Hinnates oma õppeedukust võrdlesid probleemsed õpilased oma praegust tulemuslikkust õppeedukusega algklassides. Sellise võrdluse sissetoomine näitab hästi, millises suunas on õppeedukus liikunud

Tabel 3.7. Algklasside õppeedukus võrreldes praegusega (õpilase enesehinnang)

(Hinnangud %-s)

Hinnang õppeedukusele	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Algkoolis parem õppeedukus	66	66	67
Õppeedukus sama praegu ja algkoolis	13	11	19
Algkoolis halvem õppeedukus	10	10	9
Ei oska hinnata	11	13	5
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Algklassides on enamikel põhikooli õpilastel koolis paremini läinud kui praegusel hetkel. 2/3 õpilaste seis on võrreldes algklassidega „kukkunud kehvemaks“. Vanuserühmade võrdlemine näitab, et „murdumine“ kehvema õppeedukuse suunas algab 12 aastastel ja jätkub 13 aastastel ja vanematel. 11 aastaste vanuserühma õpilastest õppisid algklassides paremini 51%, 12 aastastest 67%, 13 aastastest 74% ja 14+ vanuserühmast 70%. Seega selgelt „allakäigu trepi“ sündroom. Kui korra on hakanud halvemini minema, siis pidurdada on raske. Järelikult, et õpilaste abistamisel edukas olla tuleb alustada tugisüsteemide rakendamisega võimalikult vara kui õppeedukuse languse tendentsid on algusjärgus.

Tabel 3.8. Vanemate rahulolu õpilase hinnetega käesoleval õppeaastal (õpilaste hinnangud vanemate kohta)

(Hinnangud %-s)

Hinnangud vanemate kohta	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Väga rahul	9	7	12
Enam vähem rahul	51	55	44
Ei ole rahul	29	27	33
Ei oska hinnata	11	11	11
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Põhikooli probleemsete õpilaste nõrk õppeedukus ei jõua alati probleemina nende vanemateni. 60% õpilaste hinnangul on vanemad nende hinnetega rahul ja veidi enam kui veerand (29%) õpilastest tunnistavad, et vanemad ei ole rahul nende õppeedukusega.

Kui võrrelda tugisikute hinnanguid laste õppeedukusele, siis tugisikud väidavad, et 80% õpilastest on kehv õppeedukus ja mahajäämus teistest õpilastest. Seega, tugisikute hinnangute ja lapsevanemate arusaamiste vahel on selged erinevused. Tugisikute hinnangute põhjal rühmitasime õpilased kolme gruppi. Esiteks grupp, kellel halb õppeedukus on väga tõsine probleem – väga halb õppeedukus (46% kõikidest õpilastest), teine rühm, kellel halb õppeedukus on samuti probleem – halb õppeedukus (34% õpilastest) ja kolmas rühm, kellel ei ole õppeedukusega probleeme (18% õpilastest). Tugisikute hinnangul väga halva õppeedukusega laste vanematest on 49% oma laste hinnetega rahul. Halva õppeedukusega laste

vanematest on laste hinnetega rahul 63%. Normaalse õppe edukusega laste vanematest olid oma laste hinnetega rahul 76%.

Tendents on selge, mida parem on laste õppe edukus (tugiisikute hinnang), seda enam kajastub see ka lapsevanemate hinnangutes. Probleem on aga õpilaste puhul, kes on tugiisikute hinnangul suurte õpiraskustega. Nende vanemad on selgelt ebapiisavalt kursis oma laste halva õppe edukusega.

Tabel 3.9. Kas õpilane suudaks praegusest paremini õppida kui vaid tahaks (õpilase enesehinnang)?

(Hinnangud %-s)			
Hinnang õppimisvõimekusele	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Kindlasti suudan	52	54	47
Võib olla suudan	40	38	44
Ei suuda	4	3	7
Ei oska hinnata	4	5	2
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Enam kui pooled (52%) probleemsetest põhikooli õpilastest on veendunud, et suudavad senisest paremini õppida kui vaid tahavad („kindlasti suudan“). Üllatavalt kõrged enesehinnangud. Poisid on tüdrukutest veidi enesekindlamad. Tekib tahtmine esitada retooriline küsimus, kas tegemist on ebapädevalt kõrge enesehinnanguga või eriliselt nõrga õpimotivatsiooniga. Põhjus võib olla õppimisoskuste vähesuses ja puudulikes tööharjumustes (suutmatuses pingutada).

Väga halva õppe edukusega grupi lastest suudaksid enda hinnangul „kindlasti paremini õppida“ 52%, halva õppe edukusega grupist samuti 52% ja normaalse õppe edukusega rühma õpilastest 44%. Seega on tegemist ühtlaselt kõrge enesehinnanguga kõikides erineva õpiedukusega rühmades.

Kindlasti mõjutab tugiisikute ja probleemsete õpilaste koostööd see kui „raskeid“ õpilasi on tugiisik oma rühma valinud. Kindlasti kuuluvad raskete õpilaste kategooriasse need lapsed, kes on oma senise koolitee jooksul jäänud vähemalt ühe korra klassikursust kordama. Selliseid õpilasi on valimis 22% (poistest 24% ja tüdrukutest 19%). Kõikidest klassikursust kordama jäänud õpilastest ligi veerandi (24%) puhul juhtus see esimeses klassis.

Õpilase suhtumist õppimisse ja käitumisse koolis mõjutab see, kuivõrd ta tunneb ennast olevat „ohutsoonis“, ehk kas õpilane tunneb hirmu võimaliku koolist väljaheitmise ees.

Tabel 3.10. Õpilaste hirmud koolist välja heitmise ees (enesehinnang)

(Hinnangud %-s)			
Koolist väljaheitmise hirm (õpilane)	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Ei karda	43	41	49
Veidi kardavad	35	37	30
Väga kardavad	8	7	12
Õpilastel on ükskõik	6	7	2
Ei oska öelda	8	8	7
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Õpilaste enesehinnangule tuginedes või öelda, et probleemsed õpilased jagunevad kaheks, enam vähem võrdseks rühmaks. Ühed kes ei tunne hirmu koolist väljaheitmise ees ja teine rühm, kellel see hirm on olemas. Väljaheitmise hirm on keskmiselt 45% probleemsetest õpilastest (44% poistest ja 42% tüdrukutest) ja hirmu ei ole 43% õpilastest (41% poistest ja 49% tüdrukutest).

Kontrollküsimusena palusime õpilase väljalangemise ohtu hinnata ka tugisikutel. Küsisime tugisikutelt, kui suur on õpilase koolist väljalangemise oht.

Peamise tendentsina selgus, et tugisikud on õpilaste koolist väljalangemise suhtes märksa kriitilisemad kui õpilased ise. Seda võib mõjutada ka asjaolu, et paljud õpilased ei julge või ei taha endale tunnistada, et nad on koolist väljalangemise ohutsoonis.

Tugisikute hinnangul on koolist väljalangemise ohutsoonis 64% õpilastest (õpilaste enda hinnangul 43%). Poistest on ohutsoonis 67% (poiste enesehinnang 44%) ja tüdrukutest 56% (tüdrukute enesehinnang (42%).

Tabel 3.11. Tugisikute hinnangud õpilaste koolist väljalangemise ohule

(Hinnangud %-s)

Koolist väljalangemise oht (tugisik)	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Väljalangemise ohtu ei ole	31	26	42
Mõningane oht on olemas	47	50	40
Väga suur oht	17	17	16
Ei oska öelda	5	7	2
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Kuna õpilaste enesehinnangud ja tugisikute hinnangud nii oluliselt erinevad, siis võib olukorda mõtestada mitmel viisil. Esiteks, õpilased ei tunneta olukorda adekvaatselt, hindavad oma olukorda paremaks kui see tegelikult on või teiseks, tugisikud võimendavad asju veidi üle. Igal juhul on see probleemiks, et õpilaste ja tugisikute hinnangud sedavõrd oluliselt lahknevad.

Tegime ka õpilaste ja tugisikute hinnangute süvaanalüüsi. Kui jätta välja hinnangud „raske öelda“ (kokku 11%), siis võib tuua välja neli tinglikku rühma vastavalt õpilaste ja tugisikute hinnangutele. Kõige suurema osakaaluga (30% õpilastest) on „jah + jah“ rühm, kus nii tugisikud kui õpilased aktsepteerivad koolist väljalangemise ohtu. Teiseks on rühm „jah + ei“ (24% õpilastest), kus tugisikute arvates on õpilane väljalangemise ohus, kuid õpilased ise ohtu ei tunneta. Kolmas rühm (20% õpilastest) on „ei + jah“ rühm, kus tugisikud ei pea õpilast väljalangemise ohutsoonis olevaks, kuid õpilased ise arvavad, et neid ähvardab koolist väljaheitmine. Neljas on „ei + ei“ rühm (15% õpilastest), kus nii tugisikud kui õpilased on seisukohal, et õpilased ei ole koolist väljalangemise ohuga.

3.5. Õppimisprotsess

Õppetöö tulemuste analüüsimisel on oluline põhjalikult lahata õppimise protsessi. Tugisiku panus on suurem siis kui tal õnnestub aidata õpilane targemalt ja tulemuslikumalt õppima. Suurendada õpilase metoodilist varamut, mis soodustab tulemuslikku õppimist. Küsitluses

hindasid õpilased oma õppimisprotsessi. Tabelis on toodud protsendid, mis näitavad kui suur osa õpilastest kasutab erinevaid õppimist mõjutavaid käitumisvorme ja meetodeid.

Tabel 3.12. Kuidas tavaliselt järgmiseks päevaks õpid (õpilaste osakaal, kes sellist õppimis-moodust kasutavad)

(Hinnangud %-s)

Kelle abi õppimisel kasutatakse	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
<i><u>Iseseisvalt õppijad</u></i>	56	57	54
Õpin iseseisvalt, ei kasuta tavaliselt kellegi abi			
<i><u>Õpiabi kasutajad</u></i>	63	64	63
Kodus aitavad mind täiskasvanud, ema, isa, vanaema või vanaisa			
Kasutan õpiabi oma koolis	37	40	30
Õpin koos klassikaaslastega või sõpradega	32	30	35
Kodus aitavad mind õde või vend	25	24	28
Käin pidevalt järeldamise tundides	21	21	21
Kasutan õpiabi väljaspool kooli (mul on eraõpetaja)	13	15	9
<i><u>Mahakirjutajad</u></i>	37	35	42
Kirjutan klassikaaslastelt kodutööd maha			

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Iseseisvalt õppijaid, kes üldjuhul kõrvalist abi ei kasuta on probleemsete õpilaste seas üllatavalt palju, keskmiselt 56%. Õppimisel abistajate pingereas on oodatult esikohal lapse kodused, vanemad ja vanavanemad. Kindlasti on koduste „konsultantide“ kasutamine kõige paindlikum ja operatiivsem viis õppimiseks abi saada. Iseküsimus, kui paljudel õpilastel on kodus täiskasvanud abistajaid, kes oskavad ja suudavad konsultandi või abiõpetaja rolli täita.

Koduste konsultantide või abistajate tähtsus langeb koos lapse vanuse suurenemisega. 11 aastastest õpilastest kasutavad koduste täiskasvanute abi õppimisel 77%, 12 aastastest 67%, 13 aastastest 59% ja 14+ vanuserühmas 54%.

Koos klassikaaslastega õppimine on samuti tugevasti seotud laste vanusega. 11 aastastest õpib koos klassikaaslastega 46%, 12 aastastest 38%, 13 aastastest 23% ja 14 aastastest 26%.

Tabel 3.13. Järgmiseks päevaks õppimise aeg (õpilase enesehinnang)

(Hinnangud %-s)

Õpin järgmiseks päevaks tavaliselt ...	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
1 tund või vähem	61	60	63
2 tundi	28	31	21
3 tundi	6	5	7
4 tundi või kauem	5	4	9
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Õppimisprotsessi iseloomustab samuti õpiaeg, kui palju kulub lapsel tavaliselt aega järgmiseks päevaks õppimiseks. Mõistagi ei ole päevad ühesugused ja vahel kulub aega rohkem, vahel vähem. Seepärast rõhutasime küsimustikus, et laps prooviks hinnata oma ajakulu tavalisel päeval ja annaks hinnangu üksnes käesoleva õppeaasta kohta. Analüüs näitas, et kõige enam lapsi (61% kõigist õpilastest) saab hakkama kuni ühe tunni õppimisega. Keskmiselt kaks tundi päevas õpivad 31% poistest ja 21% tüdrukutest. Tüdrukute seas on poistest enam selliseid õpilasi, kes õpivad kolm tundi või enam, 16% tüdrukutest ja 9% poistest.

Õppimiseks kuluva ajaga võrreldes veedavad õpilased märksa rohkem aega internetis, vt. selle kohta osa 2.9

Tabel 3.14. Kodused tingimused õppimiseks (õpilaste hinnang)

Kodus õppimise tingimused	(Hinnangud %-s)		
	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Omaette toas, keegi õppimisel ei sega	60	58	65
Toas, kus on pidevalt ka teised inimesed	30	33	23
Köögis kui teised on sealt lahkunud	8	7	9
Midagi muud	2	2	3
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Koduseid õppimistingimusi analüüsid selgub, et 60% kõikidest õpilastest on omaette tuba, kus keegi õppimist ei sega. 40% õpilastest õpib kodus sellistes tingimustes, kus neil ei ole võimalik pidevalt omaette olla.

Vanematel õpilastel on veidi sagedamini omaette tuba kui noorematel lastel. 11 ja 12 aastastest lastest on omaette tuba 50% kuni 56%-l. Vanematel, 13+ lastel on omaette tuba ja paremad õppimistingimused 64% kuni 65%-l.

3.6. Abi õppimises

Jätkates õppedukust mõjutavate tegurite analüüsi, kaardistasime õppeained, kus lastel nende eneste hinnangul on kõige enam probleeme. Selgitasime need ained, millega õpilased oma hinnangul toime ei tule. Küsimuse esitasime vabade vastustena, ehk õpilased pidid vastates ise nimetama õppeained, mis neile raskusi valmistavad.

Tähelepanu väärib, et vaid 11% kõikidest lastest ütleb, et neil ei ole õppimises probleeme mitte ühegi ainega. Poistest 13% ja tüdrukutest vaid 7%.

Selgelt kõige tõsisem pätkel on põhikooli probleemsetele lastele matemaatika. 54% õpilastest väidab, et nad ei tule koolis matemaatikaga toime. Tüdrukute jaoks on matemaatika suuremaks probleemiks kui poistel. Tüdrukutest ei tule matemaatikaga toime 65% ja poistest 50%.

Tõsised probleemid matemaatikaga on kõikide vanuserühmade õpilastel. Kõige enam on matemaatikaga hädas 15+ vanuserühma õpilased, kellest 65% väidab, et ei tule matemaatika õppimisega toime. Kõige nooremas vanuserühmas, kuni 11 aastaste laste seas ei tule matemaatikaga toime 59% õpilastest. 12 ja 13 aastastele õpilastele on matemaatika samuti

enam probleeme tekitanud aine. Matemaatikaga ei tule toime 44% mõlema vanuserühma õpilastest.

Hetkel on raske üheselt väita, et matemaatikaga toimetulematus on üksnes põhikooli probleemsete laste jaoks väga oluline edasijõudmatuse ja koolistressi põhjustaja. Üle Eestiline uuring peab näitama kui valdav see teema on.

Üldhariduskoolis õpetamisega mitte kokku puutuva inimese vaatekohalt probleemi hinnates tundub siiski, et olulised probleemid algavad matemaatika õpetamise metoodikast. Midagi peab viltu olema kui sedavõrd oluline osa põhikooli lastest tunnistavad, et ei tule matemaatika õppimisega toime. Kas see mõjutab enesehinnanguid õpisuutlikkusele, kas tekitab osades lastes käegalöömise meeleolu. Väike uuring ei võimalda ühest vastust anda, kuid tuleks protsessi tähelepanelikumalt jälgida.

Matemaatikaga toimetulematus oli õpilaste jaoks konkurentsilt esikohal. Teiseks raskusi tekitavaks aineks oli vastajatele inglise keel. 22% kuni 33% vastajatest ei tulnud toime inglise keelega. Eriti kõrge oli inglise keelega toimetulematus 13 aastaste vanuserühmas, kus 33% lastest tunnistab, et ei tule ainega toime. Kolmandal kohal oli probleemse ainega vene keel. 12 ja 13 aastaste laste seas oli vastavalt 30% ja 31% õpilasi, kes väitsid, et vene keele õppimisega nad toime ei tule. Eesti keel oli tõsiseks probleemiks 12 aastastele õpilastele. Küsitluse andmetel ei tule eesti keelega toime 39% selle vanuserühma õpilastest.

Järgnevalt analüüsime õppimise abistamiseks kasutatavate tugisüsteemide tähtsust ja tähendust põhikooli probleemsetele lastele.

Tabel 3.15. Kas vajaksid kedagi, kes aitaks Sul õppida, et saaksid koolis paremaid hindeid?

(Hinnangud %-s)			
Õpilaste hinnang abivajadusele	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Vajan abistajat pidevalt	12	10	16
Vahetevahel vajan	60	56	67
Ei vaja õppimisel kõrvalist abi	17	20	12
Ei oska öelda	11	14	5
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Ligi ¾ valikrühmast, ehk probleemsetest õpilastest tunnistab, et nad vajaksid õppimisel pidevalt või vahetevahel abi. Tüdrukutest vajavad õppimisel abi 83% ja poistest 66%. Enamik vastajatest vajab enda sõnu abi õppimiseks „vahetevahel“. Pidevat abistamist vajavad 12% õpilastest, poistest vähem, 10% ja tüdrukutest rohkem, 16%.

Tulemused näitavad, et õppimisel abi vajavate laste osakaal põhikoolis on väga suur. Järelikult on oluline tugisüsteemide ülesehitamine ja paindlik kasutamine põhjalikult läbi mõtelda.

Peaks olema lihtsalt kasutatav tugisüsteem eelkõige neile, kes vahetevahel abi vajavad. Näiteks hästi toimiv konsultatsiooni režiim, täpselt nagu täiskasvanute maailmas. Ajutise konsultandi rollis saab olla kõige ideaalsemalt lapsevanem kui vanem on selleks suuteline.

Lapse abivajadust õppimisel hindasid küsitluses ka tugisikud. Me ei eeldanud, et tugisikutel oleks väga täpne ülevaade, kuidas last õppimisel abistatakse. Pigem oli eesmärgiks selgitada, kui võrd ühtivad õpilaste ja nende tugisikute nägemused õppimisega seonduvast.

Tugisikud hindasid, kes last õppimisel abistavad. Tabelis on esitatud tugisikute vastused skaala kahele punktile, last aidatakse õppimises „pidevalt“ ja „üldse mitte“. Tugisikute vastused skaalapunktile, last aidatakse õppimises „vahetevahel“ tabelis ei kajastu. Tugisikute vastustest saab järeldada, et nad teavad lapse õppimisprotsessi puudutavaid küsimusi üsna hästi. Vastusevariandi „ei oska öelda“ valisid tugisikud vaid 5% - 7% õpilaste hindamisel.

Tabel 3.16. Kes last õppimisel on abistanud (tugisikute hinnangud)

(Hinnangud %-s)

Hinnang õppimisele	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Laps õpib iseseisvalt, ei kasuta tavaliselt kellegi abi			
- pidevalt	37	33	44
- üldse mitte	11	10	14
Kodus aidatakse last õppimisel			
- pidevalt	13	12	16
- üldse mitte	25	26	23
Lapsel on väljaspool kooli õpetaja, kes temaga pidevalt tegeleb			
- pidevalt	1	1	2
- üldse mitte	80	79	84
Laps valmistab tunde ette koolis, õpetaja abiga			
- pidevalt	4	4	5
- üldse mitte	66	70	58
Laps õpib õpilaskodus			
- pidevalt	3	1	7
- üldse mitte	89	91	86

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Abivajadus õppimisel on kindlasti üks oluline teema, mida tugisik õpilastega pidevalt arutab. Küsitlus juhtis tähelepanu esialgsele tendentsile, et tugisikud on veidi liiga optimistlikud õpiabi vajadust hinnates. Ehk teiste sõnadega, lapsed vajavad õppimisel abi rohkem ja sagedamini kui tugisikud arvavad.

4. Õpilaste probleemid

4.1. Koolikiusamine

Üheks tõsiseks probleemiks on koolikiusamise kõrge tase. Küsisime tugiisikutelt: „Kas klassis, kus laps õpib, on koolikiusamist, kus mõned õpilased teisi, nõrgemaid õpilasi, kiusavad või narrivad?“. Vaid 8% tugiisikutest arvas, et klassis pole koolikiusamist, 92% arvates see reaalselt olemas. Ka õpilaste küsitlusest selgus, et praktiliselt kõik küsitletud õpilased on koolikiusamise all kannatanud, poisid seejuures sagedamini kui tüdrukud.

Tabel 4. 1. Kui Sa oled koolikiusamise all kannatanud, siis kui tihti on seda ette tulnud?
(Hinnangud %-s)

	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Pidevalt	9	12	2
Mõned korrad kuus	13	11	16
Mõned korrad aastas	25	23	30
Väga harva	53	54	52
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Tugiisikute hinnangul võib õpilane olla nii ohver kui ka kiusaja. Samas leiavad nad, et tüdrukud on sagedamini ohvri rollis ja poisid kiusaja rollis.

Tabel 4. 2. Kas laps on koolikiusamise ohver või kiusab ise teisi lapsi?
(Hinnangud %-s)

Tugiisikud koolis	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Laps on ohver	18	13	30
Laps kiusab ise teisi	19	21	16
Laps on nii ohver kui kiusaja	29	38	9
Raske öelda	34	18	45
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

4.2. Õpilaste tervislikust seisundist

Tervislik seisund on üks põhjuseid, mille tõttu lapsed koolist sageli puuduvad ja mis võib saada üheks edasijõudmatuse põhjuseks. 79% küsitletud lastest on 2009/2010 õppeaastal tervislikel põhjustel puudunud. Iga neljas poiss ja viies tüdruk on puudunud haiguse tõttu 5 ja rohkem kordi.

Tabel 4. 3. Kui sageli Sa sellel õppeaastal oled tervislikel põhjustel koolist puudunud?

(Hinnangud %-s)

	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
1 – 2 korda	34	34	33
3 – 4 korda	22	19	28
5 või enam korda	23	24	21
Mitte kordagi, ei oska öelda	21	23	18
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Selgitasime ka, millised terviseprobleemid teevad lastele rohkem muret. Valdav osa lapsi (üle 2/3) kurdab tugevate peavalude ja väsimuse ning jõuetuse üle. Tüdrukud kannatavad peavalude all märksa sagedamini kui poisid (84% ja 60%). Ka on pidanud rohkem kui pooled lapsed närveerima ja muretsema, tüdrukud jällegi sagedamini kui poisid.

Tabel 4. 4. On Sul viimasel aastal olnud ...?

(Vastused skallapunktidele „sageli+mõnikord“ %-s)

On Sul viimasel aastal olnud ...	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
1. Tugevaid peavalusid	67	60	84
2. Väsimust ja jõuetust	70	70	68
3. Närveerimist ja muretsemist	55	51	65
4. Hirmutunnet või kartust	32	30	37
5. Üksindust	36	33	42
6. Tunnet, et Sul on kõigest ükskõik, ei taha mitte midagi teha	57	54	63
7. Soovi kodunt põgeneda	21	16	31

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Iga kolmas laps on viimase aasta jooksul üle elanud hirmutunnet või kartust. Ka on igal kolmandal lapsel sageli või mõnikord üksinduse tunne, tüdrukutel sagedamini kui poistel (42%).

Murettekitav on fakt, et iga teine poiss ja 2/3 tüdrukutest on olnud viimase aasta jooksul seisundis, kus neil on kõigest ükskõik ja nad ei taha mitte midagi teha. Selline seisund näitab viitab võõrandumisele ja psühholoogilisele kurnatusele.

Küllaltki suur osakaal lastest (iga viies) on tundnud soovi kodunt põgeneda, tüdrukud sagedamini kui poisid. Põhjus, miks iga kolmas tüdruk on tahtnud kodunt põgeneda, peitub konfliktsetes suhetes oma pereliikmetega. 56% tüdrukutest loodavad, et tugiisik aitab neil parandada suhtlemist kodus oma pereliikmetega.

Ülaltoodust võib järeldada, et valdav osa probleemsetest õpilastest on vaimselt üsnagi kurnatud seisundis, mis teeb nende jaoks mõnevõrra keeruliseks võtta endale uusi ülesandeid ja kohustusi, et õppetöös järele jõuda ja kool edukalt ära lõpetada. Paraku ei võimaldanud käesolev uuring laste terviseprobleeme igakülgset uurida, küll aga selgus mitmeid tervist kahjustavaid harjumusi. Nii näiteks selgus, et 41% küsitluteest tarbib suurema või väiksema regulaarsusega alkoholi, 30 % suitsetab ja 6% on proovinud narkootikume.

4.3. Hinnangud lapse peamistele probleemidele

Palusime nii õpilastel endil kui tugisikutel hinnata laste peamiseid probleeme. Vastustest tulenevalt võib probleeme jaotada kolme rühma: suurimad (peab oluliseks üle 60% õpilastest), olulised (peab oluliseks 25- 60%) ja vähemolulised (peab oluliseks alla 25 % õpilastest).

Tabel 4. 5. Palun anna endale hinnang. Millega Sinu praegused probleemid kõige enam seonduvad?

	(Vastused skaalapunktile „jah“ %-s)		
	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
I Suurimad probleemid (peab oluliseks üle 60% õpilastest)			
Mul on raskusi õppimisega, hinded on halvad	68	66	71
II Olulised probleemid (peab oluliseks 25-60% õpilastest)			
Mul on konflikte õpetajatega	37	37	38
Mul on tülid teiste pereliikmetega	30	28	33
Mul on liialt palju põhjuseta puudumisi	27	25	34
Mul on tülisid ja konflikte klassikaaslastega	27	29	24
Mul on konflikte klassijuhatajaga	25	25	26
Vanemate omavahelised konfliktid segavad ka mind	25	20	38
III Vähemolulised probleemid (peab oluliseks alla 25% õpilastest)			
Mul on tülid emaga	24	22	29
Mul on tülid isaga	18	16	24

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Suurimaks probleemiks peavad õpilased õppimiskursi ja halbu hindeid (68%). Oluliste probleemide hulka liigituvad õpilaste hinnangul suhte-probleemid, milledeks on konfliktid suhted õpetajatega, teiste pereliikmetega (ilmselt õdede-vendadega), klassikaaslastega, klassijuhatajaga. Ka vanemate omavahelised konfliktid kuuluvad sellesse probleemide rühma. Vähemoluliseks on õpilaste jaoks nende tülid emaga ja isaga.

Palusime ka tugisikutel hinnata erinevaid probleeme, mis on lapsele takistuseks koolis edasi jõudmisel. Tugisikute hinnangud probleemidele on olulised, sest siit lähtuvalt ehitavad nad üles koostöö lapsega ja abisüsteemi

Vastustest tulenevalt võib probleeme jaotada kolme rühma: suurimad (peab oluliseks üle 40%), olulised (peab oluliseks 20- 40%) ja vähemolulised (peab oluliseks alla 20 %).

Tabel 4.6. Millised on Teie arvates lapse peamised probleemid, mis takistavad teda?
(Vastused skaalapunktile „oluline probleem“ %-s)

Tugiisikud koolis	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
I Suurimad probleemid (peab oluliseks üle 40% tugiisikutest)			
Kehv õppeedukus, mahajäämus teistest õpilastest	46	47	44
Õppimismotivatsiooni puudumine, soovimatus pingutada	48	51	42
II Olulised probleemid (peab oluliseks 20-40% tugiisikutest)			
Halb käitumine, allumatus kooli distsipliinile	28	34	14
Vanemate vahelised pinged, halb kodune kliima	24	24	23
Konfliktid suhted õpetajatega	21	26	9
Kodu vähene huvi ja toetus lapsele	20	20	19
III Vähemolulised probleemid (peab oluliseks alla 20% tugiisikutest)			
Ülekoormus, lapsele käib õppimine ülejõu	13	14	12
Konfliktid suhted klassikaaslastega	13	14	12
Perekonna vaesus, töötus	11	8	19
Halb tervis, krooniline väsimus	8	6	12
Laps kannatab koolikiusamise all	7	7	7

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Kõige kaalukamateks probleemideks tugiisikute hinnangul on õpilase kehv õppeedukus ja vähene õppimismotivatsioon. Siinosa langedavad õpilaste ja tugiisikute hinnangud kokku, ka õpilaste jaoks on kehv õppeedukus suurimaks probleemiks.

Oluliste probleemide alla tugiisikute hinnangul liigituvad ühelt poolt õpilase konfliktsest käitumisest tulenev: allumatus koolidistsipliinile ja konfliktid suhted õpetajatega. Ka asetub siia rühma koduga seotud probleemistik: vanemate vahelised pinged ja halb kodune kliima ning kodu vähene huvi ja toetus lapsele.

Vähemoluliste probleemide alla asetuvad tugiisikute hinnangul nii lapse ülekoormus, kui tema halb tervis ja krooniline väsimus. Ka koolikiusamine ja konfliktid klassikaaslastega kuuluvad sellesse rühma tugiisikute hinnangul. Ka hindavad tugiisikud vähemoluliseks perekonna vaesust ja vanemate töötust.

Võiks teha järelduse, et tugiisikute nägemused on mõnevõrra ühekülgsed ja liialt õppimisele keskendunud. Kõigi laste puhul ei pruugi vaid õppimise alane abi olla efektiivne. Paljud lapsed vajaksid märksa laiapõhjalisemat abi ja toetust.

Tugiisikute jt võimalike abiliste roll on äärmiselt oluline, et aidata õpilasel analüüsida tekkinud konflikte ja probleeme, pakkuda lahendusi. Motiveerida õpilast haridusteed jätkama ja põhiharidust omandama. Sellele viitab ka tabel 3.6., millest selgub, et probleemsetel lastel on üsnagi laiapõhjalised ja avarad ootused tugiisikutele.

4.4. Õpilaste abivajadused

Tabel 4.7. Millist abi Sa oma tugiisikult kõige enam ootad?

(Vastused skaalapunktile „jah“ %-s)

	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Aitab korraldada õppimisega seonduvat (räägib aineõpetajatega, korraldab õpiabi koolis ja muud tegevused)	63	59	72
Õpetab Sind paremini suhtlema, et ei tekiks konflikte õpetajatega	57	54	65
Aitab vähendada põhjusest puudumisi	54	50	63
Aitab parandada suhtlemist koolikaaslastega, vähendada konflikte	52	47	63
Suhtleb Sinu vanematega ja aitab vähendada konflikte kodus	47	42	56
Kaitseb Sind koolikiusamise eest	41	38	49

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Peale õppimisprobleemide vajavad lapsed tõepoolest abi, et õppida analüüsima tekkinud konflikte ja probleeme, õppida paremini suhtlema koolikaaslastega, õpetajatega, vanematega. Ka on lastel suured ootused kaitseks koolikiusamise eest. On tähelepanuväärne, et tüdrukute ootused tugiisikule on märksa suuremad kui poistel.

Tabel 4.8. Millised on Teie hinnangul lapse abivajadused?

(Vastused skaalapunktile „Jah, see kindlasti“ %-s)

Tugiisikud koolis	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
I Kõige tähtsamad abivajadused (peab oluliseks üle 70% tugiisikutest)			
Aidata omandada põhiharidus	82	83	81
Lua õpimotivatsiooni, tahet edasi õppida ja kooli lõpetada	72	76	63
II Olulised abivajadused (peab oluliseks 40-70% tugiisikutest)			
Tõsta lapse enesehinnangut, tõsta eneseusk	64	64	65
Kasvatada enesedistsipliini ja iseseisva õppimise oskust	63	68	51
Parandada suhtlemisoskust, vähendada konfliktsust suhetes teiste inimestega	56	63	40
Õppida tasakaalukalt käituma	51	57	37
Aidata kujundada tulevikupilti: kuhu minna edasi õppima, millist elukutset omandada jne.	46	41	56
III Vähemolulised abivajadused (peab oluliseks alla 20% tugiisikutest)			
Kaitsta last koolikiusamise eest	12	13	9
Kaitsta last õpetajate ebaõiglase kohtlemise eest	8	8	7
Kaitsta last koduse vägivalla eest	5	5	5

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Palusime tugiisikutel hinnata 10 abivajadust, et selgitada, mis on lapse abistamiseks rohkem, mis vähem oluline.

Hinnangutest tulenevalt võib abivajadused jaotada kolme rühma: kõige tähtsamad (peab oluliseks üle 70% tugiisikutest), olulised (peab oluliseks 40- 70%) ja vähemolulised (peab oluliseks alla 20 %).

Kõige olulisemaks peavad tugiisikud aidata lapsel omandada põhiharidust ning kujundada õpimotivatsiooni, tahet edasi õppida ja kooli lõpetada. Õpimotivatsiooni kujundamist peetakse olulisemaks poiste kui tüdrukute juures. Siit võiks teha järelduse, et tüdrukute õpimotivatsioon on tugiisikute hinnangul mõnevõrra kõrgem kui poistel.

Oluliste abivajaduste rühma liigituvad lapse isiksuslike omaduste parandamine: enesehinnangu suurendamine, enesedistsipliini kasvatamine, suhtlemis- ja käitumisoskused ja ka tulevikupildi loomine. Ka isiksuslike omaduste kujundamist peetakse olulisemaks poiste kui tüdrukute puhul, eriti suured on vahed suhtlemis- ja käitumisoskuste parandamisel. Samas leitakse, et tüdrukute tulevikupildiga tuleb rohkem vaeva näha kui poiste puhul.

Väheoluliseks peavad tugiisikud lapse kaitsmist ebaõiglase kohtlemise, koolikiusamise või koduse vägivalla eest, neid abinõusid rõhutab vaid 5-12 % tugiisikutest.

Tabel 4.9. Kellega saate teha koostööd ja kellele toetuda lapse abistamisel?

(Vastused skaalapunktile „Jah, neile kindlasti“ %-s)

Tugiisikud koolis	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
I Väga olulised koostööpartnerid (peab oluliseks üle 50% tugiisikutest)			
Kooli sotsiaalpedagoog(id), psühholoog(id)	69	74	58
Lapse vanemad (hooldajad)	62	62	63
Kooli juhtkond	59	56	65
Aineõpetajad, kes lapsele tunde annavad	56	53	65
II Vähemolulised koostööpartnerid (peab oluliseks alla 21% tugiisikutest)			
Kooli huvitegevuse juht või treener	21	19	26
Kohaliku omavalitsuse töötajad (sotsiaalametnikud, haridusametnikud)	18	19	14
Lapse klassikaaslased	14	14	14
Lastekaitsetöötajad	14	13	16

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Palusime tugiisikul hinnata 8-t võimalikku koostööpartnerit, kellele saaks vajaduse korral toetuda. Võimalikud koostööpartnerid jaotusid selgelt kahte rühma: esiteks väga olulised partnerid, kelledega koostööd pidas reaalseks üle 50% vastanutest.

Väga oluliste partnerite hulka kuuluvad kooli sotsiaalpedagoogid, psühholoogid, aga ka koolijuhtkond ja aineõpetajad. Kõigi nendega on tugiisikutel ilmselt tihe koostöö juba välja kujunenud. Ka saavad tugiisikud toetuda lapsevanematele, mis on väga oluline moment lapse mõjutamisel ja suunamisel. Üheks riskiteguriks, mis võib põhjustada koolist väljalangemist, on vähene koostöö õpetaja ja lapsevanema vahel. See võib olla põhjustatud nii vanemate suurest

töökoormusest kui ka pere halvast psühhokliimast (vähene kommunikatsioon, vägivald, alkoholiprobleemid).

Teise rühma kuuluvad vähemolulised partnerid, kellega koostööd peab kindlasti vajalikuks vaid iga 5-7 -s tugiisik, nendeks on huvitegevuse juht või treener, KOV-i töötajad, lastekaitsetöötajad, aga ka lapse klassikaaslased. Vähemoluliste partneritega ilmselt otseselt ja igapäevaselt koostööd ei tehta, kuid siiski peetakse nende kaasamist teatud juhtudel oluliseks.

Tabel 4.10. Mida arvad, kas Sinu tugiisik on selline inimene, keda Sa usaldada saad?

(Hinnangud %-s)

	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Jah, saan teda täielikult usaldada	50	51	49
Mõnevõrra saan teda usaldada	28	28	28
Eriti ei saa usaldada	6	5	7
Üldse ei saa usaldada	1	1	-
Ei oska öelda	15	15	16
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Õpilaste usaldus tugiisikute suhtes on arvestatavalt kõrge. Iga teine õpilane usaldab tugiisikut täielikult ja 28 % mõnevõrra. 15 % ei osanud vastata ja vaid 7%-l puudub usaldus. Nii kõrge usaldusreiting on väga heaks baasiks koostöö rajamisel.

5. Õpilaste vaba aeg

5.1. Kooliväline tegevus

Õpilaste koolivälise aktiivsuse analüüsimine annab terviklikuma pildi laste ajaressursi kasutamisest ja suhtluskeskkonnast. Tabelis toodud tegevused on järjestatud vastavalt tegevuse olulisusele, ehk kui tähtsal positsioonil on õpilaste jaoks iga tegevus.

Tabel 5.1. Vaba aja tegevused

(Hinnangud %-s)			
Millega õpilane tegeleb vabal ajal ...	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Suhtlen internetis sõprade ja tuttavatega			
- pidevalt	57	55	63
- mõnikord	27	27	28
- ei tegele	16	18	9
- kokku	100	100	100
Kuulan muusikat, plaatidelt, internetist			
- pidevalt	50	44	63
- mõnikord	36	38	30
- ei tegele	14	18	7
- kokku	100	100	100
Koos sõpradega hängimas			
- pidevalt	45	44	46
- mõnikord	36	37	35
- ei tegele	19	19	19
- kokku	100	100	100
Spordiga, väljaspool kooli			
- pidevalt	34	38	26
- mõnikord	25	30	14
- ei tegele	41	32	60
- kokku	100	100	100
Mängin arvutimänge			
- pidevalt	27	34	12
- mõnikord	49	52	44
- ei tegele	24	14	44
- kokku	100	100	100
Spordiga, kooli treeningu rühmas			
- pidevalt	23	27	16
- mõnikord	26	29	19
- ei tegele	51	44	65
- kokku	100	100	100
Käin mujal huviringis (fotograafia, käsitöö, keeltekoos ja muu)			
- pidevalt	7	8	5
- mõnikord	17	16	21
- ei tegele	76	76	74
- kokku	100	100	100

Muusikaga, muusikakoolis või eraõpetaja juures			
- pidevalt	7	6	9
- mõnikord	16	18	12
- ei tegele	77	76	79
- kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Passiivsed tegevused on õpilaste jaoks tugevas ülekaalus, interneti suhtlus ja passiivne muusika kuulamine. Aktiivsed tegevused ja oma võimete väljaarendamine on tagaplaanil.

5.2. Noorte suhtlus ja sõpruskonnad

Ehitasime õpilaste suhtlemise analüüsimiseks küsimustiku üles selliselt, et eristada kolme erinevat tüüpi sõpruskonda. Esmalt sõbrad, kellega laps veedab koos vaba aega. Teiseks interneti sõbrad ja head tuttavad ning kolmandaks lähedased sõbrad. Lähedaste sõprade eristamiseks kasutasime küsimuses formuleeringut „sõbrad, keda täielikult usaldad“. Interneti sõpru ja häid tuttavaid saame vaadata kui virtuaalseid sõpru. Kindlasti on enamasti lähedased sõbrad ühte aegu ka vaba aja veetmise sõbrad ja interneti sõbrad.

Tabel 5.2. Sõprade arv, kellega ühiselt vaba aega veedetakse

Sõprade arv, kellega vabal ajal suhtleb	Keskmine	(Hinnangud %-s)	
		Poisid	Tüdrukud
1 – 2 sõpra	14	15	12
3 – 4 sõpra	18	20	12
5 või enam sõpra	66	64	72
Ei ole sõpru	2	1	4
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Tabel 5.3. Sõprade või heade tuttavate arv, kellega internetis pidevalt suhtleb

Sõprade arv internetis	Keskmine	(Hinnangud %-s)	
		Poisid	Tüdrukud
Kuni 10 sõpra	38	36	42
11 - 30 sõpra	29	28	29
Üle 30 sõbra	26	28	22
Ei ole sõpru internetis	7	8	7
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Analüüsides ülaltoodud tabelites esitatud küsitluse tulemusi võib järeldada, et põhikooli õpilaste suhtlemine on aktiivne ning vaba aja – ning virtuaalseid sõpru on palju. Kui sõpru on palju, kulub ka suhtlusele rohkesti aega. Kuna ajaressurss on piiratud, toimub suhtlemine sageli muude tegevuste, näiteks õppimise, arvelt. Oma aja mõistlik kasutamine on keeruline teema,

mis puudutab häid valikuid ja paratamatuid loobumisi. Kindlasti on suhtlemisoskuste treening, iseenda tegevuse ja oma sõpruskonna analüüsimise oskused väga olulised teemad, mida tugiisik õpilasele üritab anda.

Tabel 5.4. Sõprade arv, keda õpilane täielikult usaldab

Usaldusväärsete sõprade arv	(Hinnangud %-s)		
	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
1 - 2 sõpra	55	53	61
3 - 4 sõpra	18	20	14
5 - 6 sõpra	7	6	7
7 – 10 sõpra	6	8	2
Üle 10 sõbra	5	5	5
Ei ole usaldusväärseid sõpru	9	8	11
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Noorte lähedane sõpruskond on väike. Üks kuni kaks usaldusväärset sõpra on suure osa noorte jaoks traditsiooniline sõpruskond. Poiste sõpruskonnad on veidi suuremad kui tüdrukutel. Küsitluse tulemused näitasid trendi, õpilastel kellel on vähem usaldusväärseid sõpru, on ka vähem virtuaalseid sõpru. Sõprade valimise oskus on kindlasti üks oluline teadmistepagas, mida põhikooli õpilastele edasi anda.

5.3. Virtuaalne aktiivsus

Virtuaalne aktiivsus on noortele oluline elulaadi komponent. Virtuaalse suhtluse tähendus on mitmekülgne, kindlasti on see tähtis suhtlemisvajaduse rahuldamiseks ja oluline elukogemuse saamise allikas. Õppimise seisukohalt on virtuaalne suhtlus kindlasti aga konkurent õpilaste ajaressursile. Mida enam aega ja aktiivsust läheb virtuaalsele suhtlusele, seda enam võib see tahaplaanile suruda õppimise tähtsuse.

Tabel 5.5. Kui paljudes interneti suhtlemisvõrgustikes Sa oled aktiivne, suhtled pidevalt (rate, facebook, orkut, twitter, mspace, linkedin, netlog, odnoklasniki ja muud)?

Aktiivne osalemine interneti suhtluses	(Hinnangud %-s)		
	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
1-2 suhtlusvõrgustikus	42	44	40
3-4 suhtlusvõrgustikus	27	22	40
5 või rohkemates suhtlusvõrgustikes	16	18	9
Ei ole aktiivset kontot suhtluses	15	16	11
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

85% kõikidest põhikooli probleemsetest õpilastest osaleb virtuaalsetes suhtlusvõrgustikes. Kõige enam on õpilasi, kes on aktiivsed 1-2 suhtlusvõrgustikus, poistest 44% ja tüdrukutest 40%. 3-4 interneti keskkonnas suhtlevad 22% poistest ja 40% tüdrukutest. 16% poistest on aktiivsed viies või enam suhtlusvõrgustikus (tüdrukutest 9%).

Otsisime seoseid, kuivõrd aktiivne virtuaalne suhtlus (osalemine paljudes erinevates suhtlusvõrgustikes) mõjutab õpilase käitumist koolis. Huvitava seose andis õpilase virtuaalne aktiivsus tema käitumishindega koolis.

Õpilaste aktiivsus virtuaalsetes võrgustikes	Õpilaste käitumishinne ...		
	... mitterahuldav	... rahuldav	... hea või eeskujulik
Ei ole aktiivset kontot internetis	11%	13%	24%
Osalevad 1-2 suhtlusvõrgustikus	38%	46%	41%
Osalevad 3 või enamas võrgustikus	51%	41%	35%
Kokku	100%	100%	100%

Küsitluse andmetel on olemas seos õpilase käitumishinde ja virtuaalse aktiivsuse vahel. Madalama käitumishindega põhikooli probleemsed õpilased on virtuaalsetes suhtlusvõrgustikes aktiivsemad kui parema käitumishindega õpilased. Põhjuse ja tagajärje kohta on riskantne midagi kindlat öelda. Kas õpilase virtuaalne aktiivsus segab õppimist ja toob kaasa enam konflikte ning käitumishinde alandamise koolis. Või vastupidi, negatiivsed probleemid koolis ja koolistress muudavad õpilase virtuaalselt aktiivsemaks. Sellisel puhul on interneti suhtlus ja virtuaalne aktiivsus kompensatsioonimehhanism, mis aitab leevendada koolistressi. Kindlate seisukohtade kujundamiseks, on vaja probleemi täiendavalt uurida.

Tabel 5.6. Interneti olemasolu kodus ja võimalus kodus internetti kasutada

(Hinnangud %-s)

Interneti kasutamine kodus	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Jah, nii palju kui ise tahan	46	49	42
Jah, jagan aega teiste pere liikmetega	36	35	37
Jah, kuid mina seda kasutada ei saa	3	2	5
Ei ole kodus internetti	15	14	16
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Virtuaalset aktiivsust mõjutavad kodus interneti kasutamise võimalused ja see kui palju aega kulutavad lapsed internetile. Ligi poolel (46%) põhikooli õpilastest on piiramatult võimalus internetti kasutada. Vaid 15% põhikooli õpilastest ei ole kodus interneti kasutamise võimalusi. Suurem osa lastest (42%) on iga päev internetis keskmiselt 2-3 tundi. 29% õpilastest on aga iga päev internetis 4 tundi või kauem. Kuigi poisid olid tüdrukutega võrreldes interneti suhtlusvõrgustikes aktiivsemad, siis internetis viibitud aja poolest poisid ja tüdrukud oluliselt ei erine.

Tabel 5.7. Mitu tundi päevas kasutab internetti (kokku kodus, koolis, sõprade juures ja mujal)

(Hinnangud %-s)

Kasutab internetti päevas keskmiselt	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Kuni 1 tund päevas	29	31	26
2 - 3 tundi	42	42	44
4 tundi	13	12	14
5 tundi	6	5	7
6 või enam tundi	10	10	9
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

5.4. Õpilaste tugisikute „suur ring“

Eelnevas analüüsis tuli selgelt esile, et põhikooli probleemsed õpilased vajavad õppimisel abi. Käsitlesime oma küsitluses ka seda, kes on laste jaoks „tähtsad teised“, ehk need inimesed, kelle poole lapsed esmajärjekorras oma probleemide ja muredega pöörduvad. Siinkohal ei ole mõeldud üksnes inimesi, kes võiksid last õppimises abistada, vaid eelkõige inimesi, kellele lapsed oma muresid usaldavad. Nimetasime selliseid inimesi tugisikute „suureks ringiks“.

Tabel 5.8. Kui Sul on muresid ja Sa oled hädas, siis kelle poole Sa pöördud abi ja toetuse saamiseks?

Inimesed, kelle poole pöördub laps oma muredega, vastus: „sageli“	Vastajate osakaal %-s		
	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Olulised mureleevendajad			
1. Ema	32	28	43
2.-3. Isa	24	26	19
2.-3. Sõber (sõbrad)	24	23	26
4. Õde	17	14	27
5. Vend	16	13	21
Vähemolulised mureleevendajad			
6. Vanaema	12	12	11
7. Tuttavad, kellega suhtlen internetis	11	12	8
8. Kooli sotsiaalpedagoog või psühholoog	10	11	9
9. Klassijuhataja	8	9	7
Ebaolulised „teised“			
10. Teised sugulased	6		
11. Vanaisa	5		
Täiesti ebaolulised „teised“			
12. Kooli abiõpetaja	1		
13. Kooli raamatukogu töötaja	1		

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Tabeli pingereas on üksnes nende õpilaste vastused, kelle jaoks vastav inimene oli olemas. Näiteks kui vastajal ei olnud venda või õde, siis nende vastajate hinnanguid tabelisse toodud ei ole.

Probleemsete laste usaldusisikud, kelle poole oma muredega eelkõige pöörduakse, on laste vanemad. Emad on kõige tähtsamad ning emadele järgnevad võrdsel positsioonil isad ja laste sõbrad. Poiste ja tüdrukute hoiakutes on olulisi erinevusi.

Tüdrukute jaoks on emad tunduvalt olulisemad usaldusisikud kui ükskõik millised teised lähikondlased. Teisel positsioonil peale emade on tüdrukute jaoks nende sõbrad. Isade positsioon usaldusisikutena on tüdrukute jaoks tunduvalt nõrgem, jäädes alla ka õdedele ja vendadele (laste puhul, kellel on õde või vend).

Poiste suhtumine usaldusisikutesse on tüdrukutest erinev. Poiste jaoks on emad ja isad usaldusisikutena peaaegu võrdsel positsioonil. Vanematest vaid pisut nõrgem on sõprade positsioon usaldusisikutena.

Selge trend, mida küsitlus näitas, õpilased ei „kõneta“ oma muredega koolide pedagooge. Kooli sotsiaalpedagoogide või – psühholoogide poole pöörduvad oma muredega sageli vaid 10% õpilastest. Klassijuhataja poole pöörduvad muredega 8% õpilastest. Ühelt poolt on selline tendents mõistetav ja loomulik, sest paljud õpilaste mured ei ole seotud kooliga ja õppimisega ning lapsed ei eelda, et kooli pedagoogid peaksid tegelema laste isiklike probleemidega. Teisalt, kõik vastajad on probleemsed õpilased, keda vähemal või suuremal määral ähvardab põhikoolist väljalangemine. Need lapsed peaksid olema kooli psühholoogide ja -sotsiaalpedagoogide erilise tähelepanu all ja probleemidega lapsed võiksid neid enam usaldada. Aga küsitlus näitas, et nii see paraku ei ole. Vaid iga kümnes probleemidega õpilane pöörduvad oma muredega sageli kooli sotsiaalpedagoogi poole. Klassijuhataja poole pöörduvad muredega vaid 8% õpilastest.

Õpilaste vanus usaldusisikute valikut otseselt ei mõjuta. Ei ole näiteks seost, et nooremad õpilased eelistavad usaldusisikutena eelkõige oma vanemaid ja vanemas vanuserühmas olevad õpilased pigem sõpru.

Tabel 5.9. Kas koolis on piisavalt selliseid inimesi, kelle poole saad pöörduda oma probleemidega?

Tugiisikud koolis	(Hinnangud %-s)		
	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Täiesti piisavalt	26	26	28
Enam vähem piisavalt	40	39	44
Ei ole piisavalt	11	11	9
Ei oska öelda	23	24	19
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Kui küsida põhikooli õpilastelt usaldusisikute piisavust koolis, siis näitavad küsitluse tulemused, et õpilased ei eeldagi, et koolis on inimesed, kelle poole oma probleemidega pöörduda. 66% kõikidest õpilastest hindavad koolis olevate abistajate hulka piisavaks. Samas, õpilased ei pöördu pedagoogide poole, kes on ameti poolest kutsutud ja seatud laste muredega tegelema. Võib oletada, et süsteemis on mingid tõrked. Õpilaste arvates on koolides „abistajaid“ piisavalt, kuid nende poole pöördutakse harva.

5.5. Taskuraha

Õpilaste taskurahaga seonduvad küsimused on olulised seetõttu, et võimaldavad analüüsida, kuidas taskuraha olemasolu ja taskuraha suurus mõjutavad õpilaste hoiakuid. Taskuraha saamiseks on põhikooli õpilastel erinevad võimalused. Tabelis on taskuraha saamise viisid järjestatud vastavalt sellele, millised taskuraha saamise viisid on õpilaste seas enam levinud.

Tabeli veergude summa ei pea olema 100%, sest iga vastaja puhul võis olla mitmeid erinevaid taskuraha saamise viise.

Tabel 5.10. Taskuraha saamise viisid (vastused skaala punktile „jah“)

(Hinnangud %-s)

Taskuraha saamise viisid	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Tähtpäevadel (sünnipäev) ja pühade ajal antakse taskuraha	82	79	88
Sugulased annavad vahel taskuraha	56	53	63
Vastavalt vajadusele, nii palju kui ma küsin saan taskuraha	41	40	42
Pean ise midagi tegema (näiteks mõne töö), selle eest antakse raha	39	49	19
Saan taskuraha õppimise eest, heade hinnete eest, hea tunnistuse eest	39	35	47
Tegin suvel tööd ja teenisin ise raha, see ongi minu taskuraha	33	39	19
Võtan ise vanemate rahakotist	3	4	2

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Esimese tendentsina võiks välja tuua, et nii tüdrukutel kui poistel on kõige levinum taskuraha saamise vorm sünnipäevade ja muude pühade ajal või siis sugulaste antud taskuraha. Tüdrukutele antakse sellisel viisil taskuraha sagedamini kui poistele. Mõlemad taskuraha saamise viisid on ajutise iseloomuga ja tegemist on harvade juhtumitega. Selline taskuraha saamise viis paneb lapse iseloomu proovile, kas ta suudab taskuraha hoida pikemaks perioodiks või kulutab selle kohe ära.

Teise olulise tendentsina näitas uuring, et poistel ja tüdrukutel domineerivad väga erinevad taskuraha saamise viisid. Oleme tabelis paksu kirjaga rõhutanud need taskuraha saamise viisid, kus poiste ja tüdrukute vahel on olulised erinevused. Poistele antakse taskuraha sagedamini mõne töö eest, mida nad on teinud. Samuti on poiste jaoks olulisemal kohal suvel oma tööga teenitud taskuraha. Tüdrukud omakorda saavad poistest sagedamini taskuraha tulemusliku õppimise ehk heade hinnete eest.

Kolmandaks iseloomulikuks tendentsiks on, et tüdrukutele antakse taskuraha palju heldemalt kui poistele. Keskmiselt saavad õpilased kuus taskuraha 295 krooni. Poisid saavad keskmiselt 241 krooni ja tüdrukud 412 krooni.

Tabel 5.11. Kui palju on keskmiselt taskuraha kuus?

(Hinnangud %-s)

Taskuraha keskmiselt kuus	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Kuni 100 krooni	22	20	26
101 - 200 krooni	36	38	33
201 – 500 krooni	30	36	17
Üle 500 krooni	12	6	24
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Taskuraha suurus on seotud õpilase perekonna materiaalse olukorraga. Õpilase perekonna materiaalsel olukorda hindasid tugiisikud. Analüüs näitas, et tugiisikud suudavad üsna adekvaatselt hinnata probleemsete õpilaste perede materiaalsel olukorda. Analüüsiks jaotasime

pered materiaalse toimetuleku järgi kolme rühma. Esiteks, jõukamad pered (19% peredest), teiseks materiaalselt toimetulevad pered (42% peredest) ja kolmandaks pered, kelle materiaalne olukord on raske ehk siis pered, kes elavad ranges kokkuhoiurežiimis ja kellel on tõsiseid rahalisi probleeme (28% peredest). 11% õpilaste puhul ei osanud tugiisikud õpilaste perede materiaalsel olukorda hinnata. Jõukamate perede lapsed saavad suuremat taskuraha kui keskmise toimetulekuga ja vaesemates peredes. Materiaalselt keskmiste ja vaesemate perede laste taskuraha saamise võimalused üksteisest ei erine.

Tabel 5.12. Taskuraha kasutamine (vastused skaala punktidele „sageli“ + „mõnikord“)
(Hinnangud %-s)

Taskuraha kasutamine	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Maiustustele	92	90	95
Kinos käimisele	52	56	44
Riiete ostmiseks	51	44	67
Hobidele	44	48	35
Arvutimängude ostmiseks	26	33	9
Kosmeetika ostmiseks	20	4	58
Suitsudele	20	20	21
Alkoholile	16	14	19
Hasartmängudele	6	9	...
Narkootikumidele	2	2	2

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Taskuraha kasutamise analüüs näitab, poiste ja tüdrukute rahakasutamises on ühelt poolt sarnasusi aga ka olulisi erinevusi. Taskuraha kasutamise kõige levinum valdkond on maiustuste ostmine. See on ühtviisi oluline nii poistele kui tüdrukutele. Edasi hakkab aga taskuraha kasutamine poistel ja tüdrukutel lahknema. Poiste rahakasutuse pingerida on maiustused – kino – hobid – riided. Tüdrukute taskuraha kulutamise pingerida maiustused – riided – kosmeetika – kino.

Viiendik õpilastest väidab, et kasutavad oma taskuraha suitsude ostmiseks ja 16% õpilastest kasutavad taskuraha alkoholi ostmiseks.

6. Õpilaste tüpoloogia käitumise alusel

Käitumisest lähtuvalt võib õpilased jaotada kolme tüüpi:

- I tüüp. Hea käitumisega õpilased - 24 %
- II tüüp . Rahuldava käitumisega õpilased - 49 %
- III tüüp. Mitterahuldava käitumisega õpilased - 27%

Õpilased jaotati tüüpidesse nende käitumishindest lähtuvalt. Tüüpide iseloomustamisel on lähtutud nii õpilaste endi kui ka tugisikute vastustest küsitlusele Alljärgnevas tabelis on esitatud kõigi kolme tüübi iseloomulikud tunnused.

Uuring näitas, et ka hea käitumisega laps võib kuuluda probleemsete õpilaste hulka, sest tal võib olla probleeme, miliistega ta toime ei tule.

Tabel 6.1. Käitumisraskustega õpilaste tüpoloogia

(%-s õpilastest)			
Tunnus TI-Tugisiku hinnang ÕP –õpilase hinnang	I tüüp Hea käitumisega õpilased	II tüüp Rahuldava käitumisega õpilased	III tüüp Mitterahuldava käitumisega õpilased
Käitumishinne - TI			
-viis	15		
-neli	85		
-kolm		100	
-kaks			100
Vanus - TI			
-Kuni 11 aastat	41	26	8
-12 aastat	21	16	16
-13 aastat	18	33	26
-14 aastat	17	22	37
-15 aastat ja vanemad	3	3	13
Kokku	100	100	100
Rahvus - TI			
-Eestlane	79	73	92
-Mitte-eestlane	21	27	8
Kokku	100	100	100
Sugu - TI			
-Tüdrukud	41	24	16
-Poisid	59	76	84
Kokku	100	100	100
Mitmes koolis on õppinud - ÕP			
-Ühes (praeguses)	59	65	47
-Kahe	32	26	32
-Kolmes ja rohkem	9	9	21
Kokku	100	100	100

Oht koolist välja langeda - ÕP			
-Jah	36	44	50
-Ei	59	44	26
-Ükskõik sellest, raske öelda	5	12	24
Kokku	100	100	100
Koolist põhjusega puudunud tundide arv 2009/2010	58 tundi	53 tundi	77 tundi
Saanud märkuseid sel õppeaastal (%-s õpilastest) - ÕP	76	84	97
Ained, kus edasijõudmatus on suurim - TI			
-Matemaatika	79	67	61
-Inglise keel	42	51	59
-Eesti keel	38	46	45
-Vene keel	29	32	29
-Ajalugu	25	22	24
-Looduslugu	21	22	18
-Geograafia	4	10	21
Vajab abi õppimisel - ÕP			
-Jah	77	72	66
-Ei vaja ,ei tea vastust	23	28	34
Kokku	100	100	100
Iseloom - TI			
-Väga tasakaalukas ja rahulik	13	3	-
-Üldiselt tasakaalukas ja rahulik	51	30	18
-Üsnagi tasakaalustamata ja rahutu	30	44	47
-Väga tasa-kaalustamata ja rahutu	6	23	35
Kokku	100	100	100
Vaimne areng - TI			
-Väga hea	9	3	3
-Hea	32	26	29
-Keskmise	35	39	45
-Keskmisest madalam	15	29	18
-Ei oska hinnata	9	3	5
Kokku	100	100	100
Iseloomulikud rollid ja omadused - TI			
-Demonstratiivne esineja	34	59	82
-Provotseerija	18	54	76
-Tõrjutud	44	27	16

-Liider, eestvedaja	9	17	34
-Sildistatud kui „saamatu ja rumal“	29	26	24
-Sildistatud kui „huligaan ja pätt“	6	10	29
-Sildistatud kui „Ringihulkuja ja varas“	-	11	16
Kutsutud välja alaealiste komisjoni - ÕP			
-Jah	15	51	47
On olnud kokkupuuteid politseiga - ÕP	15	40	47
Tarbib alkoholi - ÕP			
-Jah	18	44	71
Suitsetab - ÕP			
-Regulaarselt	9	27	53
On tarvitanud narkootume - ÕP	3	4	11
Peres on peretülid - ÕP	68	76	79
Peres on joomingud - ÕP	41	40	47
Peres on füüsiline vägivald vanemate vahel - ÕP	12	19	11
Viimase aasta jooksul on kodus rängalt solvatud ja alandatud - ÕP	35	31	27
Viimase aasta jooksul saanud peksta - ÕP			
-kodus	3	25	17
-koolis	12	19	28
-tänaval	6	14	19
-pidudel, üritustel	6	9	14
Pere materiaalne olukord - TI			
-Jõukas pere	11	27	18
-Majanduslikult toime tulev pere	49	43	46
-Ranges kokkuhoirezhiimis elav pere	31	15	18
-Vaesuse piiril elav pere	9	15	18
Kokku	100	100	100
Võimaluse korral kool vabaneks õpilasest - TI	-	10	18

6.1. I tüüp. Hea käitumisega õpilased - 24 %

Tüüpi kuuluvad õpilased, kellede käitumishinne koolis on valdavalt kas „neli“ -85%-l või „viis“- 15%-l. Vaatamata heale käitumisele on õpilasel tõsiseid probleeme, mille tõttu on ta osutunud valituks fookusgruppi.

Iseloomulikud jooned.

- HEAD VAIMSED VÕIMED. Tüübi vaimseid võimeid hinnatakse kõige kõrgemalt. 41% tüüpi kuuluvatest lastest on tugiisikute hinnangul heade või väga heade vaimsete võimetega, vaid 15% võimed on alla keskmist
- RAHULIK ISELOOM. Tüüpi kuuluvad lapsed on valdavalt (64%) rahulikud ja tasakaalukad, vaid iga kolmas laps on tugiisikute hinnangul rahutu ja tasakaalustamata
- SAGEDANE KOOLIDE VAHETAMINE. Ka hea käitumisega õpilane on sage koolide vahetaja, 41% neist on õppinud mitmes koolis. Iga viies vahetaks ka praeguse kooli mõne uue kooli vastu.
- MADALAIM OHT KOOLIST VÄLJA LANGEDA. Koolist välja langemine ohustab igat kolmandat last, mis on märksa vähem kui teiste tüüpide puhul. 15% on klassikursust korranud, mis on vähem kui teiste tüüpide puhul.
- SAGE KOOLIST PUUDUMINE: 47 % on puudunud vähemalt paaril korral igal kuul, 12% igal nädalal. Keskmise põhjuseta puudumiste arv koolist-58 tundi 2009/2010 õppeaastal
- ÕPETAJATE EBAÕIGLUSE SUHTES KRIITILISED. 44 % arvates hindavad õpetajad õpilasi ebaõiglaselt, mis on mõnevõrra leebem hinnang kui teistel tüüpidel.
- EDASIJÕUDMATUS PALJUDES ÕPPEAINETES. Kokku on kuus õppeainet, kus kriitiliselt paljudel õpilastel (vähemalt viiendikul) on kaheseis. Kõige raskemad ained on matemaatika, inglise keel ja eesti keel, millistega 38-79% ei saa hakkama. Edasijõudmatust tekitavad ka vene keel, ajalugu ja looduslugu, kus 21-29 % ei saa hakkama. Suurimaks probleemiks tüübi esindajatele on aga matemaatika, millega 79% ei tule toime.
- SUURIM VAJADUS ÕPIABI JÄRELE. 77% vajab õpiabi, mis on keskmisest märksa suurem. Tüüp on õpiabiga harjunud vaid iga teine õpib iseseisvalt, mis on märksa vähem kui teistel tüüpidel.
- KUULEKAS, ALLUB KOOLIDISTSIPLIINILE. Tüübi seas on keskmisest märksa vähem tunnisegajaid, vaid iga neljas on demonstratiivne esineja klassis ja iga kuues provotseerija
- MADAL STAATUS KLASSIS. Tüübi seas on kõrgeim tõrjutute osakaal (44%) , ka on paljusid (29%) sildistatud kui saamatuid ja rumalaid
- KÕIGE VÄHEM ÕIGUSRIKKUMISI. 15% on politseis arvel, ka on 15% kutsutud alaealiste komisjoni.
- MADALAIM MÕNUAINETE TARBIMINE. Iga kuues tarbib alkoholi, iga 11-nes suitsetab, iga 33-s on proovinud narkootikume, mis on märksa vähem kui teiste tüüpidel.

Sotsiaaldemograafiline portree.

- ♦ NOORIMAD. Tüüp esindab kõige nooremaid õpilasi. 62% tüübi esindajatest on kuni 12-aastased;
- ♦ SUURIM TÜDRUKUTE OSAKAAL. Tüdrukuid on 41%, poise 59%.
- ♦ PÄRINEVAD KÕIGE VAESEMATEST PEREDEST. 40% kuulub peredesse, kes elavad äärmiselt kokkuhoidlikult või lausa vaesuse piiril.

- ◆ SAGEDASED PERETÜLID JA JOOMINGUD KODUS. Kodudes on sagedased peretülid (65%-l, joomingud 41%-l)
- ◆ VANEMATE VAHEL ESINEB FÜÜSILIST VÄGIVALDA. 12% pärineb perest kus on kasutatakse füüsilist vägivalda

Kokkuvõtteks

Hea käitumisega laste tüübil on palju eelduseid, et olla koolis edukas. Nad on vaimselt võimekamad kui teised tüübid, tasakaalukamad ja rahulikumad. Paraku on neil üsnagi raske omi häid eelduseid ära realiseerida. Esmaseks probleemiks on õppimine. Kokku on kuus õppeainet (matemaatika, inglise keel ja eesti keel vene keel, ajalugu ja looduslugu) , millistega on toimetuleku raskusi.

Teiseks suureks probleemiks on madal staatus klassis, mis tähendab nii tõrjutust kui ka koolikiusamist. Nad on sagedased koolikiusamise ohvrid. Tüübi eripäraks on, et nad on noorimad, mis tähendab, et neil on veel vähe sotsiaalseid kogemusi, et kõigi probleemidega iseseisvalt toime tulla. Ka on eripäraks tüdrukute kõrge osakaal, mis toob endaga kaasa suurema tundlikkuse, märveerimise ja muretsemise kui teistel tüüpidel.

Tüübi esindajad pärinevad kodudest, kus on vaesus, perevägivald, alkoholism. See mõjutab laste käitumist koolis ja koolikohustuse täitmist. Sellise taustaga, haavatavad lapsed, satuvad kergemini ka koolivägivalla ohvriks

Tüübi esindajad vajavad toetust ja abi eeskätt õppimises, aga ka oma staatuse tõstmisel klassis ja koolis tervikuna. Kindlasti vajab tüüp kaitset koolivägivalla eest.

6.2. II tüüp. Rahuldava käitumisega õpilased - 49 %

Tüüpi kuuluvad õpilased, kellede käitumishinne koolis on „kolm“.

Iseloomulikud jooned.

- KESKMISED VAIMSED VÕIMED. Tüübi vaimseid võimeid hinnatakse keskmiselt. 39 % tüüpi kuuluvatest lastest on tugiisikute hinnangul keskmiste, 29% heade vaimsete võimetega ja 29% võimed on alla keskmist.
- RAHUTU ISELOOM. Tüüpi kuuluvad lapsed on valdavalt (63%) rahutud ja tasakaalustamata, vaid iga kolmas laps on tugiisikute hinnangul rahulik ja tasakaalukas.
- KÕIGE VÄHEM KOOLE VAHETANUD. Rahuldava käitumisega õpilastest on valdav osa (65%) õppinud vaid ühes, praeguses koolis. Nad on oma praegusele koolile kõige lojaalsemad, vaid 9% neist vahetaks praeguse kooli mõne uue kooli vastu.
- KÕRGE OHT KOOLIST VÄLJA LANGEDA. Koolist välja langemine ohustab peaaegu igat teist last (44%) . Iga viies on klassikursust korranud.
- SAGE KOOLIST PUUDUMINE: 53 % on puudunud vähemalt paaril korral igal kuul, 20% igal nädalal. Keskmise põhjusega puudumiste arv koolist-53 tundi 2009/2010 õppeaastal
- ÕPETAJATE EBAÕIGLUSE SUHTES KRIITILISED. 49 % arvates hindavad õpetajad õpilasi ebaõiglaselt.
- EDASIJÕUDMATUS PALJUDES ÕPPEAINETES. Kokku on kuus õppeainet, kus kriitiliselt paljudel õpilastel (vähemalt viiendikul) on kaheseis . Kõige raskemad ained

on matemaatika, inglise keel ja eesti keel ja vene keel, millistega 33-67% ei saa hakkama. Edasijõudmatust tekitavad ka ajalugu ja looduslugu, kus 22 % ei saa hakkama. Suurimaks probleemiks tüübi esindajatele on aga matemaatika, millega 67 % ei tule toime.

- SUUR VAJADUS ÕPIABI JÄRELE. 72% vajab õpiabi. Tüüp on õpiabiga harjunud vaid iga teine õpib iseseisvalt.
- EI ALLU KOOLIDISTSIPLIINILE. Tüübi seas on keskmisest enam tunnisegajaid, 59% on demonstratiivsed esinejad klassis ja 54% provotseerijad.
- KESKMINE STAATUS KLASSIS. Tüübi seas on tõrjutute osakaal 27%. Paljusid (26%) on sildistatud kui „saamatuid ja rumalaid“. 10% on sildistatud kui „huligaan ja pätt“, 11% kui „ringihulkja ja varas“
- PALJU ÕIGUSRIKKUMISI. 40%-l on olnud politseiga kokkupuuteid. 51% (suurim osakaal) on kutsutud alaealiste komisjoni.
- SAGEDANE MÕNUAINETE TARBIJA. 44% tarbib regulaarselt alkoholi, 27% suitsetab, 4% on proovinud narkootikume.

Sotsiaaldemograafiline portree.

- ♦ KESKMISE VANUSEGA TEISTE TÜÜPID SEAS. 55% tüübi esindajatest on 13-14-aastased. Iga neljas on 11-aastane.
- ♦ TÜDRUKUTE OSAKAAL ON ÜLE KESKMISE. Tüdrukuid on 24 %, poise 76%.
- ♦ KÕRGEIM MITTE- EESTLASTE OSAKAAL-27%
- ♦ PÄRINEVAD KÕIGE JÕUKAMATEST PEREDEST. 70% kuulub peredesse, kus pole toimetuleku probleeme, 27% pärinevad jõukatest peredest.
- ♦ SAGEDASED PERETÜLID JA JOOMINGUD KODUS. Kodudes on sagedased peretülid (78 %-l, joomingud 40%-l)
- ♦ VANEMATE VAHEL ESINEB KÕIGE SAGEDAMINI FÜÜSILIST VÄGIVALDA. 19% pärineb perest kus esineb vanemate omavahelist füüsilist vägivalda.
- ♦ KÕIGE ENAM KANNATANUD KODUS FÜÜSILISE VÄGIVALLA ALL. Iga neljas on viimase aasta jooksul saanud kodus peksa.

Kokkuvõtteks

Rahuldava käitumisega laste tüüp on kõige levinum probleemsete õpilaste seas, iga teine fookusgrupi liige kuulub sellesse tüüpi.

Tüüp asetseb hea ja mitterahuldava käitumisega tüüpide vahel ja talle on paljuski iseloomulikud probleemse õpilase keskmised näitajad, seda nii vaimsete võimete, õppe edukuse jms. osas. Tüüp ei küündi oma käitumiselt ja eluviisidelt esimese tüübini (hea käitumisega õpilased). Kehva õppe edukuse, koolidistsipliini eiramise, alkoholi tarbimise, õigusrikkumiste jms. tõttu on ta märksa kriitilisemas olukorras ja oht koolist välja langeda on tunduvalt suurem. Samas eraldab teda mitterahuldava käitumisega õpilasest suur lõhe, ta ei ole veel ületanud piire, mis on kolmandal tüübil on oma käitumise ja eluviiside osas ületatud.

Ka teise tüübi esmaseks probleemiks on õppimine. Kokku on kuus õppeainet (matemaatika, inglise keel ja eesti keel, vene keel, ajalugu ja looduslugu), milledega on paljudel toimetuleku raskusi. Õppe edukusega on olukord üsnagi kriitiline ja peaaegu pooli (44%) tüübi esindajatest ohustab koolist välja langemine.

Teiseks probleemiks on allumatus koolidistsipliinile ja sagedased õigusrikkumised. Tüüp on rahutu ja tasakaalustamata, ta segab klassitunde, rakendab psühholoogilist ja ka füüsilist vägivalda oma klassi- ja koolikaaslaste vastu.

Kolmandaks probleemiks on kodune olukord, kus materiaalselt on küll hea seis, kuid kus on sagedased peretülid, joomingud ja kus kriitiliselt paljud lapsed (iga neljas) kannatavad peksu ja mõnitamise all.

Neljandaks probleemiks on sagedane alkoholi tarbimine ja suitsetamine.

Tüübi esindajad vajavad toetust ja abi eeskätt õppimises, aga ka suutlikkuses alluda koolidistsipliinile. Neil tuleb aidata vähendada õigusrikkumisi ja loobuda alkoholi tarbimisest. Kindlasti vajavad tüüpi kuuluvad lapsed ka kaitset koduse füüsilise vägivalla eest.

6.3. III tüüp. Mitterahuldava käitumisega õpilased- 27%

Tüüpi kuuluvad õpilased, kellede käitumishinne koolis on „kaks“.

Iseloomulikud jooned.

- KESKMISED VAIMSED VÕIMED. 45% tüüpi kuuluvatest lastest on tugiisikute hinnangul keskmiste, 31% heade vaimsete võimetega ja 18% võimed on alla keskmist.
- KÕIGE RAHUTUM ISELOOM. Tüüpi kuuluvad lapsed on valdavalt (82%) rahutud ja tasakaalustamata, vaid iga kuues laps on tugiisikute hinnangul rahulik ja tasakaalukas.
- KÕIGE ENAM KOOLE VAHETANUD. 53% on õppinud mitmes koolis. Vähem kui pooled (47%) on õppinud vaid ühes, praeguses koolis. Iga neljas (suurim osakaal) vahetaks ka praeguse kooli mõne uue kooli vastu.
- KÕRGEIM OHT KOOLIST VÄLJA LANGEDA. Koolist välja langemine ohustab igat teist last (50%). Iga kolmas on klassikursust korranud.
- KÕIGE SAGEDASEM KOOLIST PUUDUMINE: 63% on puudunud vähemalt paaril korral igal kuul, 21% igal nädalal. Keskmise põhjuseta puudumiste arv koolist -77 tundi 2009/2010 õppeaastal, mis on suurem kui teistel tüüpidel.
- ÕPETAJATE EBAÕIGLUSE SUHTES KÕIGE KRIITILISEMAD. 61% arvates hindavad õpetajad õpilasi ebaõiglaselt.
- SUURIM EDASIJÕUDMATUS PALJUDES ÕPPEAINETES. Kokku on seitse õppeainet, kus kriitiliselt paljudel õpilastel (vähemalt viiendikul) on kaheseis. Kõige raskemad ained on matemaatika, inglise keel, eesti keel ja vene keel, millistega 29-61% ei saa hakkama. Edasijõudmatust tekitavad ka ajalugu, looduslugu ja geograafia, kus 18-24% ei saa hakkama. Suurimaks probleemiks tüübi esindajatele on matemaatika, millega 61% ei tule toime.
- SUUR VAJADUS ÕPIABI JÄRELE. 66% vajab õpiabi, mis on keskmisest mõnevõrra vähem. Tüüp on seni teistest vähem õpiabi kasutanud, 71% (suurim osakaal) õpib iseseisvalt. Iseloomulik on teiste pealt maha kirjutamine (50% on sellega tegelenud).
- EI ALLU KOOLIDISTSIPLIINILE. Tüübi seas on kõige rohkem tunnisegajaid: 82% liigituvad tugiisikute hinnangul „demonstratiivsete esinejate“ hulka ja 76% on „provotseerijad“.
- VASTUOLULINE STAATUS KLASSIS. Ühelt poolt tüüpi tunnustatakse kui liidrit, liidripositsioon on igal kolmandal. Ka on tüübi seas madalaim tõrjutute osakaal - 16% . Samas on paljusid (24%) sildistatud kui „saamatuid ja rumalaid“. 29% on sildistatud kui „huligaan ja pätt“, 16% kui „ringihulkuja ja varas“

- SAGEDASED ÕIGUSRIKKUMISED. 47%-l on olnud politseiga kokkupuuteid. 47 % on kutsutud alaealiste komisjoni.
- KÕIGE SAGEDASEM MÕNUAINETE TARBIJA. 71% tarbib regulaarselt alkoholi, 53 % suitsetab, 11% on proovinud narkootikume.

Sotsiaaldemograafiline portree

- ♦ KÕIGE VANEM. 13-aastaseid ja vanemaid on 76%, iga teine on 14-15 aastane.
- ♦ MADALAIM TÜDRUKUTE OSAKAAL. Tüdrukuid on 16%, poise 84%.
- ♦ MADALAIM MITTE- EESTLASTE OSAKAAL -8 %
- ♦ PÄRINEMINE MAJANDUSLIKULT TOIME TULEVATEST PEREDEST. 64% kuulub peredesse, kus pole toimetuleku probleeme, 18 % pärinevad jõukatest peredest.
- ♦ KÕIGE SAGEDASEMAD PERETÜLID JA JOOMINGUD KODUS. Peretülid on 79 % , joomingud 47% laste peredes.
- ♦ VANEMATE VAHEL ESINEB FÜÜSILIST VÄGIVALDA. 11% pärineb perest kus on vanemate omavaheline füüsiline vägivald.
- ♦ KANNATANUD KA ISE KODUS FÜÜSILISE VÄGIVALLA ALL. Iga viies on viimase aasta jooksul kodus saanud peksa.

Kokkuvõtteks.

Mitterahuldava käitumisega lastel on kõige suuremad probleemid koolis käimise ja põhihariduse omandamisega. Tüüp erineb väga suurel määral hea käitumisega lastest, aga ka rahuldava käitumisega lastest. Kehva õppe edukuse, koolidistsipliini eiramise, alkoholi tarbimise, õigusrikkumiste jms. tõttu on ta kõige kriitilisemas olukorras ja tema jaoks on oht koolist välja langeda kõige suurem.

Ka kolmanda tüübi esmaseks probleemiks on õppimine. Kokku on seitse õppeainet (matemaatika, inglise keel, eesti keel vene keel, ajalugu, looduslugu, geograafia), milledega on paljudel õpilastel toimetuleku raskusi. Õppe edukusega on olukord kriitiline ja igat teist ohustab koolist välja langemine.

Teiseks probleemiks on allumatus koolidistsipliinile ja sagedased õigusrikkumised. Tüüp on väga rahutu ja tasakaalustamata, segab pidevalt klassitunde, rakendab psühholoogilist ja ka füüsilist vägivalda oma klassi- ja koolikaaslaste vastu.

Kolmandaks probleemiks on kodune olukord, kus materiaalselt on küll hea seis, kuid kus on sagedased peretülid, joomingud ja kus kriitiliselt paljud lapsed (iga neljas) kannatavad peksu ja mõnitamise all.

Neljandaks probleemiks on sagedane alkoholi tarbimine ja suitsetamine.

Nii nagu teine tüüp, vajavad ka kolmanda tüübi esindajad eeskätt toetust ja abi õppimises, ka on neil vaja õppida käituma rahulikult ja tasakaalukalt ning alluma koolidistsipliinile. Tüüpi kuuluvatel lastel tuleb aidata vähendada õigusrikkumisi ja loobuda alkoholi tarbimisest. Kindlasti vajavad tüüpi kuuluvad lapsed ka kaitset koduse füüsilise vägivalla eest.

6.4. Tüüpide probleemid ja abivajadused

6.4.1. Koolikiusamine

Üheks tõsiseks probleemiks on koolikiusamise kõrge tase. Küsisime tugiisikutelt: „Kas klassis, kus laps õpib, on koolikiusamist, kus mõned õpilased teisi, nõrgemaid õpilasi, kiusavad või narrivad?“. Vaid 8% tugiisikutest arvas, et klassis pole koolikiusamist, 92% arvates see reaalselt olemas. Ka õpilaste küsitlusest selgus, et praktiliselt kõik küsitletud õpilased on koolikiusamise all kannatanud, hea käitumisega õpilased seejuures märksa sagedamini kui rahuldava ja mitterahuldava käitumisega õpilased.

Tabel 7.2. Kui Sa oled koolikiusamise all kannatanud, siis kui tihti on seda ette tulnud?
(Hinnangud %-s)

Õpilased	Tüpoloogia		
	I tüüp Hea käitumisega õpilased	II tüüp Rahuldava käitumisega õpilased	III tüüp Mitte rahuldava käitumisega õpilased
Pidevalt	12	10	3
Mõned korrad kuus	15	12	12
Mõned korrad aastas	24	26	24
Väga harva	49	52	62
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Tugiisikute hinnangul võib õpilane olla nii ohver kui ka kiusaja. Uuringust selgub, et hea käitumisega õpilased on peamiselt ohvri rollis ja mitterahuldava käitumisega õpilased võivad olla nii kiusaja kui ohvri rollis. Ka rahuldava käitumisega lapsed on sagedamini nii kiusaja kui ohvri rollis.

Tabel 7.3. Kas laps on koolikiusamise ohver või kiusab ise teisi lapsi?

(Hinnangud %-s)

Tugiisikud	Tüpoloogia		
	I tüüp Hea käitumisega õpilased	II tüüp Rahuldava käitumisega õpilased	III tüüp Mitte rahuldava käitumisega õpilased
Laps on ohver	38	15	5
Laps kiusab ise teisi	6	20	32
On nii ohver kui kiusaja	15	31	37
Raske öelda	41	34	26
Kokku:	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

6.4.2. Koolist puudumine tervislikel põhjustel

Tervislik seisund on üks põhjuseid, mille tõttu lapsed koolist sageli puuduvad ja mis võib saada üheks edasijõudmatuse põhjuseks. Kõige sagedamini on tervislikel põhjustel puudunud

mitterahuldava käitumisega õpilased, iga kolmas neist on puudunud 5 korda ja rohkem 2009/10 õppeaastal. Teisel kohal tervislikel põhjustel puudumiste sageduselt on hea käitumisega õpilased. Rahuldava käitumisega õpilaste puudumiste sagedus tervislikel põhjustel on kõige madalam.

Tabel 7.4. Kui sageli sa sellel õppeaastal oled tervislikel põhjustel koolist puudunud?
(Hinnangud %-s)

Õpilased	Tüpoloogia		
	I tüüp Hea käitumisega õpilased	II tüüp Rahuldava käitumisega õpilased	III tüüp Mitte rahuldava käitumisega õpilased
Mitte kordagi	6	16	5
1-2 korda	32	39	26
3-4 korda	24	25	16
5 või enam korda	29	13	34
Ei oska öelda	9	7	19
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

6.4.3. Tüüpide hinnangud probleemidele

Palusime nii õpilastel endil kui tugiisikutel hinnata laste peamiseid probleeme. Vastustest tulenevalt võib probleemid jaotada kolme rühma: suurimad (peab oluliseks üle 60% õpilastest), olulised (peab oluliseks 25- 60%) ja vähemolulised (peab oluliseks alla 25 % õpilastest).

Tabel 7. 5. Palun anna endale hinnang. Millega Sinu praegused probleemid kõige enam seonduvad?
(Vastused skaalapunktile „jah“ %-s)

	I tüüp Hea käitumisega õpilased	II tüüp Rahuldava käitumisega õpilased	III tüüp Mitte rahuldava käitumisega õpilased
I Suurimad probleemid (peab oluliseks üle 60% õpilastest)			
Mul on õpiraskused, hinded on halvad	76	67	61
II Olulised probleemid (peab oluliseks 25-60% õpilastest)			
Mul on konflikte õpetajatega	18	41	47
Mul on tülid teiste pereliikmetega	24	31	31
Mul on liialt palju põhjuseta puudumisi	24	23	39
Mul on konfliktid klassikaaslastega	30	27	25
Mul on konflikte klassijuhatajaga	15	20	44
Vanematevahelised konfliktid segavad mind	30	21	28
III Vähemolulised probleemid (peab oluliseks alla 25% õpilastest)			
Mul on tülid emaga	21	24	25
Mul on tülid isaga	15	16	25

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Suurimaks probleemiks peavad kõik tüübid õppimisraskusi ja halbu hindeid (61–76%). Oluliste probleemide hulka liigituvad õpilaste hinnangul suhte probleemid, millisteks on konfliktid suhted õpetajatega, teiste pereliikmetega (ilmselt õdede-vendadega), klassikaaslastega, klassijuhatajaga. Ka vanemate omavahelised konfliktid kuuluvad sellesse probleemide rühma. Vähemoluliseks on õpilaste jaoks nende tülid emaga ja isaga.

Kõige rohkem probleeme on kolmandal tüübil, mitterahuldava käitumisega õpilasel. Kuigi õppimisraskusi näeb ta mõnevõrra väiksema probleemina kui teised tüübid (61% muretseb selle üle), on tal suuri raskusi suhtlemisel teiste inimestega.

Kolmandal tüübil on arvukalt suhtekonflikte õpetajatega (47%-l), klassijuhatajaga (44%-l), pereliikmetega (31%-l), klassikaaslastega (25%-l), emaga ja isaga (25%-l). Ka on paljud tüübi esindajad suures mures põhjuseta puudumiste pärast (39%).

Küllaltki sarnane probleemide rägastik on ka teisel, rahuldava käitumisega tüübil. Neist paljudel on konfliktid suhted õpetajatega (41%-l), pereliikmetega (31%-l), klassikaaslastega (27%-l), emaga ja isaga (24%-l ja 16%-l), klassijuhatajaga (20 %-l). Suurim probleem teise tüübi jaoks on samuti õppimisraskused ja halvad hinded (67%).

Mõnevõrra kergemas olukorras on esimene tüüp, hea käitumisega õpilane, kelle põhimureks on õppimisraskused ja halvad hinded (76%). Kuigi ka hea käitumisega õpilasel on konflikteid suhteid, on neid märksa mõõdukamal määral. Hea käitumisega õpilane saab palju paremini läbi õpetajate ja klassijuhatajaga, kui II ja III tüüp. Probleeme valmistab talle suhtlemine klassikaaslastega (30% muretseb selle üle), ka häirivad teda tõsiselt vanemate omavahelised konfliktid (30%).

6.4.4. Tugiisikute hinnangud probleemidele

Palusime ka tugiisikutel hinnata erinevaid probleeme, mis on lapsele takistuseks koolis edasi jõudmisel. Tugiisikute hinnangud probleemidele on olulised, sest siit lähtuvalt ehitavad nad üles koostöö lapsega ja abisüsteemi. Vastustest tulenevalt võib probleeme jaotada kolme rühma: suurimad (peab oluliseks üle 40%), olulised (peab oluliseks 20- 40%) ja vähemolulised (peab oluliseks alla 20 %).

Tabel 7.6. Millised on Teie arvates lapse peamised probleemid, mis takistavad teda?
(Vastused skaalapunktile „oluline probleem“ %-s)

Tugiisikud koolis	I tüüp Hea käitumisega õpilased	II tüüp Rahuldava käitumisega õpilased	III tüüp Mitte rahuldava käitumisega õpilased
I Suurimad probleemid (peab oluliseks üle 40% tugiisikutest)			
Kehv õppeedukus, mahajäämus	44	43	53
Õppimismotivatsiooni puudumine, soovimatus pingutada	32	47	63
II Olulised probleemid (peab oluliseks 20-40% tugiisikutest)			
Halb käitumine, allumatus kooli distsipliinile	-	31	47
Vanemate vahelised pinged, halb kodune kliima	21	19	37
Konfliktid suhted õpetajatega	3	17	45
Kodu vähene huvi ja toetus lapsele	15	17	29

III Vähemolulised probleemid (peab oluliseks alla 20% tugisikutest)			
Ülekoormus, lapsele käib õppimine ülejõu	27	16	13
Konfliktid suhted klassikaaslastega	6	16	16
Perekonna vaesus, töötus	12	10	13
Halb tervis, krooniline väsimus	12	4	11
Laps kannatab koolikiusamise all	9	7	5

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Kõige kaalukamateks probleemideks tugisikute hinnangul on õpilase kehv õppeedukus ja vähene õppimismotivatsioon. Siinosas langevad õpilaste ja tugisikute hinnangud kokku, ka õpilaste jaoks on kehv õppeedukus suurimaks probleemiks.

Oluliste probleemide alla tugisikute hinnangul liigituvad ühelt poolt õpilase konfliktsest käitumisest tulenev: allumatus koolidistsipliinile ja konfliktid suhted õpetajatega. Ka asetub siia rühma koduga seotud probleemistik: vanemate vahelised pinged ja halb kodune kliima ning kodu vähene huvi ja toetus lapsele.

Vähemoluliste probleemide alla asetuvad tugisikute hinnangul nii lapse ülekoormus, kui tema halb tervis ja krooniline väsimus. Ka koolikiusamine ja konfliktid klassikaaslastega kuuluvad sellesse rühma tugisikute hinnangul. Ka hindavad tugisikud vähemoluliseks perekonna vaesust ja vanemate töötust.

Tugisikute hinnangute kohaselt on mitterahuldava käitumisega lapse probleemide hulk kontrastselt suurem kui hea ja rahuldava käitumisega lastel. Eriti selgelt tulevad erinevused teiste tüüpidega õppimismotivatsiooni puudumises (63%), allumatuse koolidistsipliinile (53%) ja konfliktsetes suhetes õpetajatega (45%).

Rahuldava käitumisega tüübi peamised probleemid on tugisikute vaatevinklist kolm: kehv õppeedukus (43%), õppimismotivatsiooni puudumine (47%) ja allumatus koolidistsipliinile (31%).

Hea käitumisega õpilasel on tugisikute vaatevinklist peamised probleemid kolm: kehv õppeedukus (44%), õppimismotivatsiooni puudumine (32 %) ja ülekoormus (õppimine käib ülejõu) - (27%).

Võrreldes omavahel õpilaste ja tugisikute nägemusi probleemidest, võib järeldada, et tugisikute nägemused õpilaste probleemidest on mõnevõrra ühekülgsemad ja liialt õppimisele keskendunud.

Adekvaatsemalt saavad tugisikud aru rahuldava ja mitterahuldava käitumisega õpilaste probleemidest. Siin langevad tüüpide endi nägemused probleemidest rohkem kokku tugisiku hinnangutega. Vähem on kokkulangevusi hea käitumisega tüübi puhul, kus tugisikute hinnangud erinevad oluliselt õpilaste endi hinnangutest.

Kuna projekt on alles algusjärgus, siis on üsnagi paratamatu, et kõikide õpilaste kohta veel põhjalikku infot tugisikutel pole. Koostöös õpilastega projekti käigus tekivad põhjalikumad teadmised aga kindlasti.

7. Tulevikuplaanid

Õpilaste kujutus oma tulevikust, sellest mida õpilane kavatseb pärast põhikooli lõpetamist teha, annab selgitava pildi õpilaste motiveeritusest. Eelkõige sellest, millise tähendusega on õppimine tervikuna, kas tänased probleemsed lapsed tahavad pärast põhikooli lõpetamist edasi õppida või õppimisest loobuda.

Tabel 7.1. Mida Sa kavatsed edasi teha pärast põhikooli lõpetamist

(Hinnangud %-s)			
Õpilaste tulevikuplaanid	Keskmine	Poisid	Tüdrukud
Minna valitud eriala õppima	34	31	41
Tööle minna esimesel võimalusel	19	26	2
Jätkata õpinguid keskkoolis	22	17	33
Ei oska öelda	25	26	24
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2010

Poiste ja tüdrukute tulevikunägemused oma tegevustest pärast põhikooli erinevad väga oluliselt. Poiste lähituleviku kavad võiks järjestada: eriala õppima (31%), tööle (26%) ja jätkata keskkoolis (17%). Tüdrukute lähituleviku kavad: eriala õppima (41%) ja jätkata keskkoolis (33%). Tüdrukute jaoks kolmandat võimalust, „kohe tööle“ praktiliselt ei eksisteeri, sest üksnes marginaalne osa tüdrukutest (2%) on valmis esimesel võimalusel tööle minema.

Olulise trendina peab kindlasti välja tooma ka selle, et neljandik vastajatest, nii poistest kui tüdrukutest ei oska täna oma tulevikuplaane hinnata. Kõige noorematest õpilastest (kuni 11 aastased) ei oska oma tulevikuplaane hinnata 37% vastajatest ja kõige vanemas vanusegrupis (14+) vaid 11%.

Soov minna pärast põhikooli mõnda eriala õppima suureneb hüppeliselt 14+ vanuserühmas. 48% nimetatud vanuserühma õpilastest on orienteeritud eriala õppimisele pärast põhikooli.

Õpilaste tulevikuplaanid ei ole tugevas seoses nende kooliedukusega (eneschinnang, „kuidas sellel õppeaastal koolis on läinud“). Kõikidel edukusrühmadel on kõige olulisemaks valikuks eriala õppimine pärast põhikooli.